

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ТЕХНОЛОГІЯ ТРВЗ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0121-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
Є. Д. Ковальнової

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. _____ О. А. Самсонова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к.пед.н., доцент _____ Ю. Є. Зубцова

Запоріжжя
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Ковальовій Єлизаветі Дмитрівни

- 1. Тема роботи:** «Технологія ТРВЗ як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку»
керівник роботи Самсонова Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук
затверджені наказом ЗНУ від 20 липня 2022 р. № 886-с
- 2. Строк подання студентом роботи** 23 листопада 2022 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики, курсових робіт
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** проаналізувати стан актуальності проблеми впровадження технології ТРВЗ як засобу активізації пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку; проаналізувати стан сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку; визначити рівні, показники сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку; обґрунтувати методичні рекомендації активізації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобом ТРВЗ, програми формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** 3 таблиці з результатами дослідження, 12 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Самсонова О. О.	02.10.21 р.	02.10.22 р.
Розділ 1	Самсонова О. О.	04.11.21 р.	04.11.22 р.
Розділ 2	Самсонова О. О.	23.03.22 р.	23.03.22 р.
Висновки	Самсонова О. О.	07.09.22 р.	07.09.22 р.
Додатки	Самсонова О. О.	21.09.22 р.	21.09.22 р.

7. Дата видачі завдання: 02 жовтня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-квітень	виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5	Написання висновків	вересень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Є. Д. Ковальова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ О. О. Самсонова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Т. В. Турбар
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 51 с., 3 таблиці, 12 рисунків, 4 джерел, 4 додатки.

Об'єкт дослідження: процес активізації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ТРВЗ.

Предмет: зміст, сутність ТРВЗ у формуванні пізнавальної активності старших дошкільників.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічну програму формування сенсорних еталонів у дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Методи дослідження: логічний, діалектичний; аналіз літературних джерел; аналіз законодавчих документів для визначення нормативно-правового підґрунтя дослідження; емпіричні – діагностичні методи, відповідні завданням дослідження-спостереження, творчі вправи, ігри.

Теоретичне значення полягає у визначенні сутності теорії розв'язання винахідницьких завдань, змісту, завдань, принципів теорії розв'язання винахідницьких завдань, особливостях процесу її впровадження у закладі дошкільної освіти.

Практичне значення полягає у розробці та апробуванні програми формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти

**ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ,
ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС, ТЕОРІЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ
ЗАВДАНЬ, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

SUMMARY

Kovalyova E. D. Technology TRVZ as a means of activating the cognitive activity of older preschool children

The qualification paper consists of an introduction, 2 parts, conclusions, a list of used literature (40 items, 2 of foreign origin) and 1 appendix on 20 pages.

The study reveals the problem of activating the cognitive activity of older preschool children by means of the technology of solving inventive tasks.

The purpose of the study: to theoretically justify and experimentally verify the pedagogical program of forming sensory standards in young children in the conditions of a preschool education institution.

The research tasks:

- 1) define the essence of the concepts “cognitive activity”, “cognitive interest”, “theory of solving inventive tasks”;
- 2) to analyze the state of formation of cognitive activity in children of older preschool age;
- 3) to determine the levels and indicators of the formation of cognitive activity in children of older preschool age;
- 4) substantiate the methodological recommendations for activating the cognitive activity of older preschoolers by means of TRVZ;
- 5) to develop and implement in a preschool education institution a program for the formation of the cognitive activity of older children by means of TRVZ.

The object of research of the qualification work is the process of activating the cognitive activity of children of older preschool age by means of TRVZ.

Research topic: TRVZ technology as a means of activating the cognitive activity of older preschool children.

The part 1 “Theoretical principles of the problem of activation of cognitive activity by means of TRVZ” examines the concepts of “cognitive activity”, “cognitive activity”, “cognitive interest”, “theory of solving inventive tasks”, essence, content,

task. the principles of the theory of solving inventive tasks, the process of its implementation in a preschool education institution.

The part 2 “Research-experimental work on the formation of cognitive activity of older preschoolers by means of TRVZ” presents the results of the ascertaining stage of the pedagogical experiment; levels, indicators of the formation of cognitive activity of preschoolers are determined, the activation of cognitive activity of older preschoolers is presented by means of TRVZ.

The obtained results can be used by educators of preschool education institutions in the organization of the educational process in the preschool education institution.

Keywords: cognitive activity, cognitive activity, cognitive interest, theory of solving inventive tasks, preschool education institution.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні засади проблеми активізації пізнавальної діяльності засобами ТРВЗ	12
1.1. Пізнавальна активність і її значення у розвитку дітей дошкільного віку	12
1.2. Технологія ТРВЗ як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку	23
1.3. Опис методики ТРВЗ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	30
Розділ 2. Дослідно-експериментальна робота з формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами ТРВЗ	40
2.1. Методичні рекомендації активізації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобами ТРВЗ	40
2.2. Програма формування пізнавального інтересу засобами ТРВЗ.....	47
2.3. Дослідження сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку	49
Висновки.....	55
Список використаних джерел.....	57
Додатки	61

ВСТУП

Актуальність проблеми полягає у тому, що формування у дітей дошкільного віку пізнавального інтересу та активізація пізнавальної діяльності – це не просто питання, а основа подальших успіхів у навчанні та засвоєнні знань дітьми, формування власної самостійної думки у дитини, підготовка до самостійного життя.

На сьогодні основою розвитку цивілізації є освіта, яка постає визначальним чинником розвитку майбутніх поколінь та нації загалом. Сучасна освіта має врахувати нові вимоги до особистості у суспільстві, її вмінь і якостей на робочому місці. Освіта має бути спрямована на формування конкурентноспроможної особистості здатної вирішувати проблемні завдання, швидко знаходити вихід із ситуації, перенавчатись у житті, опановувати нові навички та професії.

Сучасна освіта визнає дошкільний вік як важливий період дитинства у розвитку і становленні особистості. Саме в цьому віці дитина опановує знання, вміння і навички, які відіграють важливу роль у її подальшому становленні, у дошкільника формується характер, світогляд, вже визначаються перші прояви нахили до професії яка зацікавила дитину. Оновлений Державний стандарт дошкільної освіти України Базовий компонент дошкільної освіти висвітлює завдання освіти які полягають у розвитку цілісної, гармонійно розвиненої, розумної активної та компетентної особистості. Дошкільна освіта має забезпечити формування у дітей активно-пізнавального ставлення до світу який їх оточує та самих себе. Освітній процес закладу дошкільної освіти має формувати вміння дошкільників орієнтуватися в її розмаїтті інформації, явищ навколишнього світу, формувати здатність регулювати власну пізнавальну діяльність, проявляти творчий інтерес та активність, креативно вирішувати проблемні завдання.

На сьогодні також існує проблема наступності дошкільної та початкової

освіти. Концепція Нової української школи передбачає надання дітям знань вмінь та навичок, які необхідні у житті. На сьогодні оновлений Базовий компонент дошкільної освіти та програми розвитку дошкільників враховують особливості початкової школи, діти вже більше грають у закладі дошкільної освіти, педагоги використовують методики з якими дитина працюватиме у початковій школі наприклад «шість цеглинок». Проблема наступності має міждисциплінарний характер. Проблема наступності дошкільної та початкової освіти висвітлена у працях видатних вчених: Л. Венгера, Л. Виготського, Д. Ельконіна, Г. Кравцова, О. Запорожця, О. Леонтьєва, Т. Маркової, Е. Пілюгіна, Н. Сакуліної, Є. Тихєєвої та інших. Проблема формування пізнавальної діяльності, пізнавального інтересу, активізації пізнавальної діяльності висвітлена у працях: М. Богомолової, Л. Венгера, Т. Поніманської, К. Ушинського, Т. Козакова, Т. Кисельова, Н. Курочкіна, О. Литвинова, І. Ликова, Н. Ветлугіна та інших.

У дослідженнях вище зазначених вчених доведено, що саме у дошкільному дитинстві активно розвивається пізнавальна діяльність за умови організації ефективного освітнього процесу. Високий рівень розвитку гаджетів викликає пізнавальний інтерес у дітей, можна простежити, що дитина раннього віку може вміти користуватись телефоном увімкнувши мультики чи іншу функцію, але при цьому не вміти розмовляти. На сьогодні важливо використати гаджети як засіб формування пізнавального інтересу дитини до навколишнього світу та навчальної діяльності. Діти звикли виконувати завдання за шаблонами, які прстежуються у запропонованих онлайн-іграх. Для того щоб розвивати у дітей творчий, креативний підхід до виконання завдань на сьогодні необхідні сучасні методи, а саме використання проблемних завдань, що полягає в основі теорії винахідницьких завдань, що може впроваджувати вихователь з дітьми у закладі дошкільної освіти. Такі завдання допомагатимуть дитині самостійно, безшаблонно знаходити рішення, творчо та креативно мислити, висловлювати свою думку тощо.

Враховуючи актуальність проблеми, її недостатню розробленість в теорії

та закладів дошкільної освіти, було визначено тему нашого дослідження: «Технологія ТРВЗ як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку».

Мета – теоретично обґрунтувати та впровадити формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ.

Гіпотеза – ефективність активізації пізнавальної діяльності дітей, формування пізнавальної активності та розвиток пізнавального інтересу залежить від підібраних завдань, методів і прийомів, рівня організації діяльності дошкільників, а саме використання засобів теорії винахідницьких завдань, організації творчих, нестандартних завдань.

Відповідно до мети та гіпотези, визначено наступні завдання дослідження:

- 1) визначити сутність понять «пізнавальна активність», «пізнавальний інтерес», «теорія розв’язання винахідницьких завдань»;
- 2) проаналізувати стан сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку;
- 3) визначити рівні, показники сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку;
- 4) обґрунтувати методичні рекомендації активізації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобом ТРВЗ;
- 5) розробити і впровадити у закладі дошкільної освіти програму формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ.

Об’єкт роботи – процес активізації пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку засобами ТРВЗ.

Предмет – сутність, зміст формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку засобами ТРВЗ.

Методи дослідження: логічний, діалектичний; аналіз літературних джерел; аналіз законодавчих документів для визначення нормативно-правового підґрунтя дослідження; емпіричні – діагностичні методи, відповідні завданням дослідження-спостереження, творчі вправи, ігри.

Наукове значення прогнозованих результатів визначається оцінкою рівня

сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення полягає у розробці та апробуванні програми формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ.

Програма може бути корисною для вихователів закладів дошкільної освіти, які цікавляться питаннями організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, розвитку пізнавального інтересу та активізації пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, висновків та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ТРВЗ

1.1. Пізнавальна активність і її значення у розвитку дітей дошкільного віку

У багатьох сучасних дослідженнях вчених значна увага науковців приділяється навчально-пізнавальній діяльності дитини. Вчені трактують це поняття як усвідомлення дитиною значущості та необхідності навчання, проявляти самоконтроль, планувати свою діяльність, спрямовувати зусилля на досягання успіху та кращого результату, де учіння постає як форма пізнавальної діяльності. Вченими доведено, що пізнавальна активність є складовою пізнавальної діяльності.

У дослідженнях О. Запорожця, О. Леонтєва, Т. Маркової, Е. Пілюгіна, Н. Сакуліної визначено що старший дошкільний вік є етапом на якому відбувається становлення пізнавальної активності дітей.

Пізнавальна активність і пізнавальна діяльність мають тісний взаємозв'язок, що доведено у працях вчених В. Петровського, М. Ярошевського, ці два поняття є залежними один від одного.

Поняття «пізнавальна активність» трактується у різних підходах:

- ставлення дитини до пізнання навколишнього світу, через інтерес, запитання, прагнення опанувати нові знання;
- як стан особистості яка прагне навчатись, виявляє вольові зусилля, прагне до самопізнання;
- як виявлення в навчальному процесі вольового, емоційного, інтелектуального боків особистості (М. Махмутов) [6].

На думку Т. Шамової «пізнавальна активність» є рисою особистості що проявляється у готовності до самостійної діяльності, плануванні дій для

досягненні мети, ставленні до результату діяльності.

У працях В. Лозової пізнавальна діяльність трактована як пізнавальна активність або риса діяльності. Пізнавальна діяльність пов'язана із ставленням до навчання, що проявляється в інтересі до самого процесу діяльності. Пізнавальна активність має три рівні: відтворювальна, інтерпретуюча, творча активність [32, с. 52].

На думку К. Крутій існують три рівні пізнавальної активності:

- 1) низький (визначається як репродуктивний);
- 2) середній (визначається як інтерпретивний);
- 3) високий (визначається як творчий).

Низький рівень пізнавальної активності передбачає нестійку увагу, нестійкий пізнавальний інтерес, повторення роботи за шаблоном, зразком дорослого, небажання проявити творчість, фантазію, спробувати інші шляхи виконання завдання. Діти із таким рівнем розвитку пізнавальної активності не можуть переключитись на іншу діяльність, не завжди доробляють завдання до кінця, мають страх труднощів та небажання їх подолання. Такі діти потребують педагогічної уваги з боку вихователів, перш за все, у них потрібно формувати впевненість у собі, приділяти їм більше часу, допомагати виконувати завдання, використовувати до них індивідуальний підхід, заохочувати постійно до пізнання нового, мотивувати використовуючи різні методи та прийоми.

Діти із середнім рівнем розвитку пізнавальної активності інколи проявляють інтерес до нових знань, намагаються менше використовувати зразок дорослого, мають бажання спробувати подолати труднощі у виконанні завдання, не завжди, але можуть переключитись на іншу діяльність, більш впевнені у собі, виконують переважно тільки ті завдання які цікаві, приймають допомогу вихователя.

З такими дітьми вихователь закладу дошкільної освіти надає допомогу дитині включитись у діяльність, створює позитивну атмосферу роботи, заохочує, мотивує, надає позитивну оцінку активності дитини, радіє з дитиною її успіхам, спрямовує на нові звершення, спонукає проявляти вольові зусилля у досягненні

мети дитиною. Тобто, такі діти також потребують особливої педагогічної уваги.

Діти із високим рівнем розвитку пізнавальної активності працюють охоче, проявляють пізнавальний інтерес, цікавляться фактами та явищами навколишнього світу, постійно ставлять запитання дорослим, практично не бояться труднощів у завданні, проявляють творчість та креативність у виконанні завдання, охоче співпрацюють з дорослим.

З такими дітьми вихователю в закладі дошкільної освіти працювати легко, цікаво, але водночас дитина допитлива, тому педагог має завжди давати відповідь на запитання, такі діти також потребують уваги педагога, індивідуального підходу, системи ускладнених завдань для підтримки пізнавального інтересу. Часто таким дітям педагог пропонує провести ігри з іншими вихованцями, взяти роль вихователя наприклад у фізкультхвилинці на занятті, тобто підтримати пізнавальну активність дитини, надати їй можливість проявити себе та свої лідерські якості.

На думку вчених визначаючи критерії пізнавальної діяльності необхідно враховувати: види діяльності дитини, вольові зусилля дитини, характер діяльності, стійкість та тривалість і динаміку пізнавальної активності.

Кожен ступінь пізнавальної активності вказує як дитина зможе проявити пізнавальний інтерес. Скільки матиме питань під час діяльності тощо. Модель пізнавальної активності дитини дошкільного віку передбачає всебічність, стійкість, творчий характер виявлення на основі позитивної мотивації [22, с. 30-33].

Для особистісного та інтелектуального розвитку дошкільника важливим є рівень та ефективність організації пізнавальної діяльності під час режимних моментів за розкладом у закладі дошкільної освіти та повсякденної діяльності. Науковими дослідженнями доведені аспекти пізнавальної діяльності дошкільників. Одним із аспектів є елементи визначення пізнавальної діяльності дошкільників, що позначено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1. Елементи визначення критеріїв пізнавальної діяльності

На думку Т. Ткачук пізнавальна активність є самостійна ініціатива дитини, що проявляється допитливістю, вирішенням проблемних завдань, бажанням подолати труднощі у виконанні завдання, активність пізнавальна як властивість особистості та ознака діяльності вихованця, рівень готовності до пізнавальної діяльності та сприйняття нового матеріалу [20].

Т. Поніманська визначає пізнавальну діяльність як активність і результат пізнавальної потреби та пізнавального інтересу, де дитина отримує знання про світ у неї формується світогляд, розвиваються вольові зусилля, формується пізнавальна орієнтація, самостійність дошкільника, дитина прагне отримати відповіді на усі свої запитання [28].

За дослідженнями вчених визначено основні риси пізнавальної активності

дітей які окреслені на рисунку 1.2.

Риси пізнавальної активності	1	2.
<ul style="list-style-type: none"> • 1.Визначається як стан особистості • 2. Визначається як активність особистості 	<ul style="list-style-type: none"> • Стан що передую активність пізнавальної діяльності та породжує її, як якість особистості як умова розвитку і результат виховання дитини. 	<ul style="list-style-type: none"> • риса особистості, яка виявляється у її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності

Рисунок 1.2. Елементи визначення критеріїв пізнавальної діяльності

З кожним роком зростання дитини пізнавальна активність змінюється. набуває нових проявів, ознак. Важливими в ефективному процесі організації пізнавальної діяльності є напрями формування пізнавальної активності:

- залучення дітей до різних форм дослідницької, пошукової діяльності;
- збагачення змісту специфічно дитячих форм діяльності (ігрової, навчальної, рухової, практичної, діяльності спілкування);
- цілеспрямований розвиток сприймання як початкового етапу образного

пізнання дійсності через включення різних аналізаторів для дослідження властивостей предмета;

- поєднання пізнавальної діяльності на заняттях (в організованих формах діяльності), різноманітних нерегламентованих видів дитячої діяльності та самостійної пізнавальної діяльності;

- забезпечення особистісної активності дошкільників у навчально-пізнавальному процесі;

- індивідуалізація взаємодії педагога з дітьми відповідно до рівнів пізнавальної активності;

- створення розвивального середовища, яке сприяє формуванню у дошкільників допитливості, пізнавального інтересу, ініціативи, творчого мислення, самостійності пізнання тощо [23].

Пізнавальна активність формується протягом дошкільного дитинства і продовжує формуватись у початковій школі. На сьогодні важливою є саме проблема наступності дошкільної та початкової освіти. На сьогодні підготовка до школи дошкільників поділяється на загальну та спеціальну підготовленість. Готовність до навчання в школі як проблема і елемент пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку висвітлена у працях: Л. Божовича, Г. Ващенко, Л. Венгера, Л. Виготський, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Кравцової, Г. Люблінської, О. Леонтьєва, С. Максименко, В. Мухіної, Н. Нижегородцевої, В. Шадрикова та ін.

У педагогічних працях К. Ушинського зазначається: «готовність» розглядається як тривалий чи короткочасний психічний стан особистості внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили» [12; 18, с. 11].

У сучасних наукових джерелах готовність дитини до навчання в школі трактується як відповідний рівень і стан всебічного розвитку особистості дитини дошкільника, що сприяє формуванню в дитини здатності брати участь у шкільному навчанні. Готовність до школи – це не якість дитини, але якість всієї системи відносин, у яку дитина включена.

Враховуючи підготовку дитини до навчання в школі пізнавальна

активність формується у напрямку розумової готовності. Розумова готовність дітей до школи зумовлює сформованість психічних пізнавальних процесів (пам'яті, мислення, уваги, мовлення, уяви, вольових дій). Під час розумової підготовки у дитини формується бажання вчитися, інтересу освітнього процесу в школі та отримання нових знань, самооцінка, самостійність, елементи самоконтролю, відповідальність.

Для пізнавальної діяльності важливими є рівні розвитку навчальної діяльності дошкільників які між собою взаємопов'язані. Рівні розвитку навчальної діяльності у дітей дошкільного віку представлено на рисунку 1.3.

**Рівні розвитку навчальної діяльності в дітей дошкільного віку
(за О. Усовою)**

I	II	III
1. Слухають вказівки 2. Керуються ними в роботі 3. У разі нерозуміння ставлять питання 4. Правильно оцінюють роботу інших 5. Правильно оцінюють власну роботу 6. Досягають потрібних результатів	1. Слухають вказівки, умовно дотримуються їх у роботі 2. Самоконтроль нестійкий, здійснюється через роботу інших дітей 3. Під час виконання роботи схильні до наслідування інших дітей 4. Результати умовні	1. Слухають вказівки, але ніби не чуять 2. Не керуються почутими вказівками у роботі 3. Нечутливі до оцінки 4. Результату не досягають

Рисунок 1.3. Рівні розвитку навчальної діяльності у дітей дошкільного віку [5].

Ю. Кабанський зазначав, що умови організації освітнього процесу впливають на активність пізнавальну дошкільників, а умова сама як сукупність факторів, які впливають на кого-небудь та що небудь. Важливою умовою що забезпечують пізнавальну активність дошкільника є організація мовленнєвого розвитку, та увага педагогів до мовленнєвої діяльності дитини, що є одним із видів пізнавальної діяльності.

У працях видатних вчених активізація пізнавальної діяльності – це збільшення питомої ваги активності особи у процесі самої діяльності. Під активізацією мовлення психологи (Л. Виготський, Х. Леонтьєв, С. Рубінштейн) розуміють переведення складників мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання) на більш високий рівень, що полягає в доповненні їх мовними, якісними змінами [14, с. 11].

У процесі формування мовленнєвої діяльності дитина вчиться ставити запитання, таким чином формується паралельно пізнавальний інтерес. Елементи формування навчальної діяльності дошкільників у напрямку мовленнєвої діяльності представлені на рисунку 1.4.

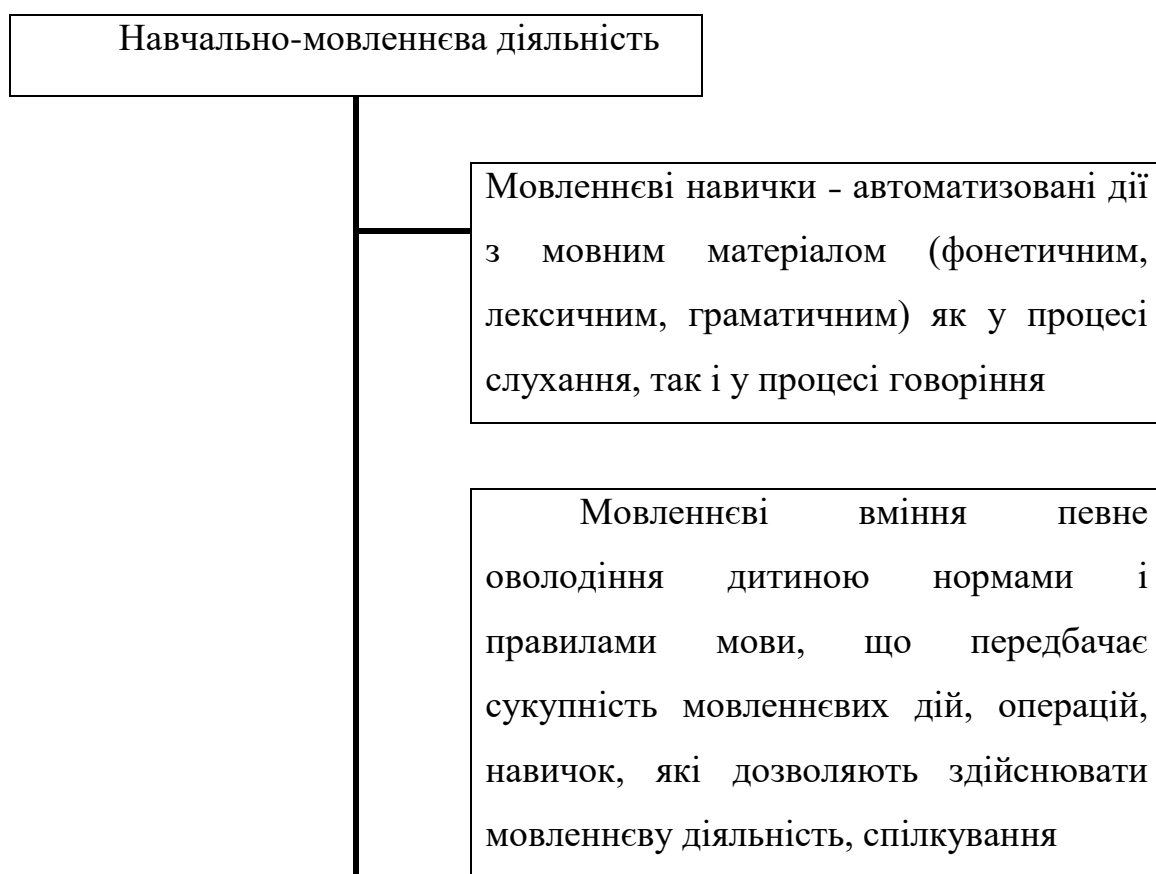

Рисунок 1.4. Елементи формування навчальної діяльності дошкільників

В процесі пізнавальної діяльності виникає пізнавальний інтерес який спонукає до виникнення у дитини запитань, у цьому процесі у дитини

розвиваються психічні пізнавальні процеси (пам'ять, мислення, увага, мовлення), відбувається засвоєння знань, виховання дитини, розвиток критичного мислення тощо. На рисунку 1.5 представлено процес пізнавальної активності дошкільника та його вплив на розвиток дитини.

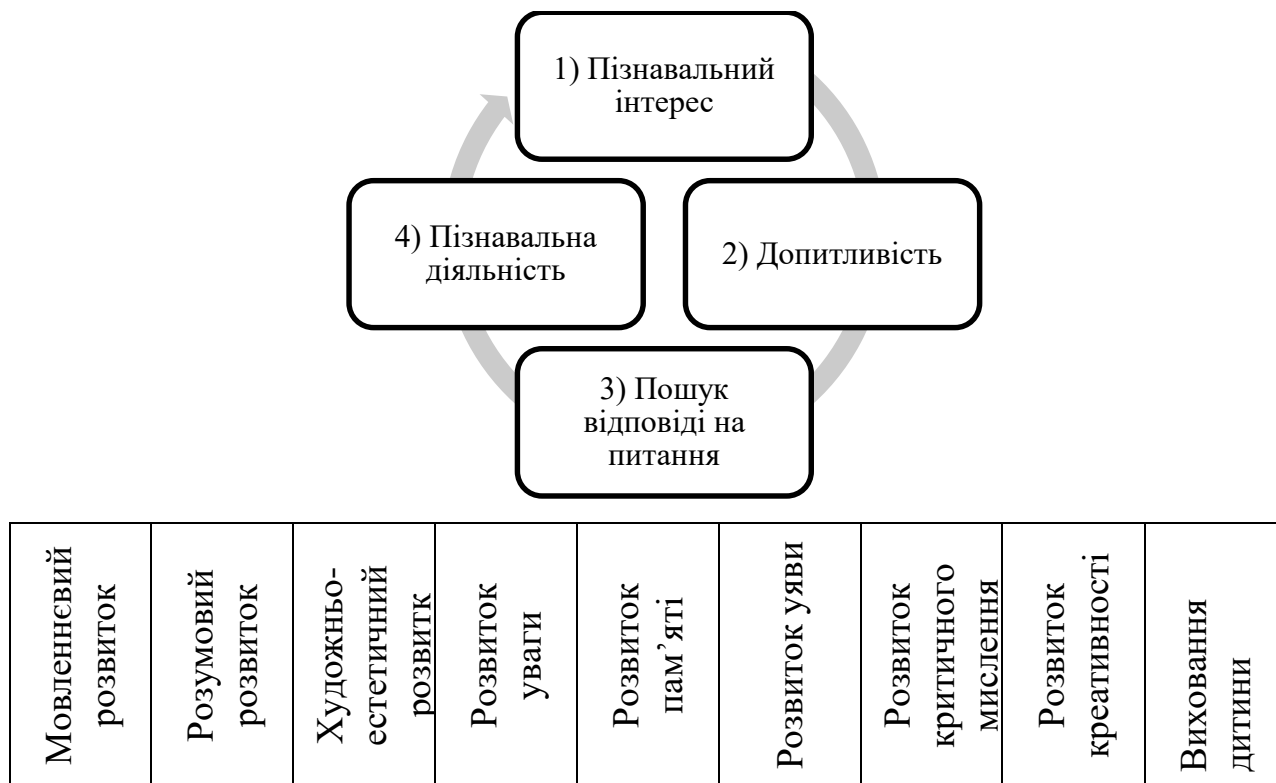

Рисунок 1.5. Структура організації пізнавальної активності дошкільників.

У процесі пізнавальної активності дитина засвоює нові знання. Існує так звана «піраміда пізнання», що показує, що чим більший ступінь участі тих, хто навчається, у процесі пізнання, тим більше інформації і навичок засвоюється учасниками. У процесі дослідження ми визначили елементи піраміди засвоєння знань у пізнавальній активності для дітей дошкільного віку з урахуванням вікових особливостей та розвитку пізнавальної діяльності. За результатами дослідження у даному напрямку визначено ефективність використання інтерактивної гри у процесі пізнавальної діяльності, яка представлена на рисунку 1.6.

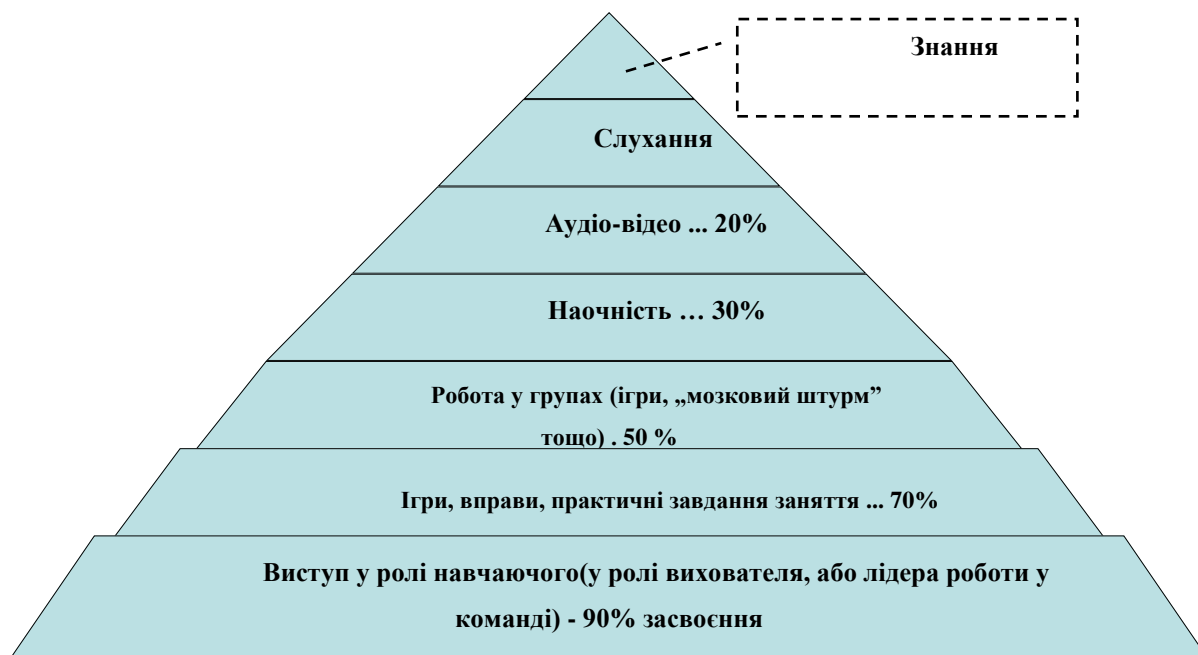

Рисунок 1.6. Умови ефективного використання інтерактивної гри

Пізнавальна діяльність дошкільників в закладі дошкільної освіти часто організовується у процесі пошуково-дослідницької діяльності. Ці процеси взаємопов'язані. Пошуково-дослідницька діяльність може бути організована з природними об'єктами наприклад. У закладі дошкільної освіти вихователі організовують пошуково-дослідницьку діяльність на прогулянці, під час занять, може бути у процесі трудової діяльності. Пізнавальна активність є соціально значимою якістю, саме у процесі пошукової діяльності якщо наприклад організувати її у команді або підгрупі дітей, вона набуває соціальної значимості, діти спілкуються, ставлять один одному запитання, у них виникає спільний пізнавальний інтерес, може виникати ідея нової гри у процесі такої діяльності розвиваються комунікативні навички, діти обмінюються життєвим досвідом, наводять твердження у відповіді на запитання, намагаються разом знайти спільне рішення, така діяльність позитивно впливає на всебічний розвиток (фізичний, психічний) особистості дитини.

Етапи пошуково-дослідницької діяльності дошкільників представлені на рисунку 1.7.

Рисунок 1.7. Етапи пошуково-дослідницької діяльності дошкільників

Розглядаючи структуру пізнавальної діяльності визначено такі елементи структури:

1) мета, завдання, мотив (дитина має розуміти навіщо здобувати знання, дізнаватись щось нове, вона ставить мету дізнатись, вмотивована);

2) спосіб виконання дії і операції, умови (дитина планує як виконати поставлене завдання або наприклад ігрову дію, планує свої дії наприклад у пошуковій діяльності);

3) оцінка та контроль (дитина оцінює результат своєї діяльності, але на цьому етапі має допомогти дорослий, підтримати дитину, вмотивувати до наступної пізнавальної активності, використати заохочення та позитивну оцінку, звернути увагу на сильні сторони дитини).

Отже, з огляду на вищезазначене, можна зробити висновок що пізнавальна активність має велике значення у розвитку особистості дитини дошкільника, цей процес є передумовою ефективного всебічного розвитку дитини у майбутньому.

1.2. Технологія ТРВЗ як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку

У дослідженні з'ясовано, що пізнавальна діяльність є однією із рушійних сил всебічного розвитку дошкільника, а саме розумового розвитку, що тісно пов'язано з підготовкою до школи у старшому дошкільному віці. Пізнавальна активність та діяльність дає змогу дитині задовольнити пізнавальні потреби проявити мотивацію до певної діяльності, свої інтереси до навколишнього світу. Мотивація дитини залежить також і від позиції дорослого, наскільки дорослий зацікавить дитину до діяльності, настільки дитина буде зацікавлена.

На думку Т. Поніманської необхідною умовою формування навчально-пізнавальної діяльності дитини в початковій школі є систематичне і цілеспрямоване озброєння учнів в процесі навчання різноманітними прийомами: за змістом, за функціями та джерелами оволодіння ними [11; 16; 15, с. 11].

На думку О. Запорожець, найважливішою умовою активізації навчально – пізнавальної діяльності є забезпечення мотивації учіння.

У дошкільників поступово розвивається пам'ять як довільна, так і мимовільна, відбувається поступове покращення зосередженості уваги,

проявляється стійкий інтерес до виконання поставленої справи або завдання, ігрової дії. В молодшому дошкільному віці дитина часто не доводить дії до кінця, може швидко втрачати інтерес та переключатись на іншу діяльність, в середньому дошкільному віці такий пізнавальний інтерес вже стійкіший, дитина вмотивованіша, має більше запитань, прагне отримати на них відповіді, намагається висловлювати свою думку. В старшому дошкільному віці у дитини простежується прагнення завершити навчальні дії – безумовний показник навчально – пізнавальної активності й інтересу до навчального предмета, дитина вмотивованіша, може доповнювати відповіді дорослого своїми думками, прагне виконати завдання до кінця, аналізує отриманий результат [31, с. 58].

Кожен вид активності дошкільників практично пов'язаний з пізнавальним інтересом та пізнавальними діями. Наприклад дошкільник грає у сюжетно-рольову гру, дитина зацікавлена, вона може запропонувати свої правила, підібрати предмети-замінники, залучити до гри інших однолітків або дорослого, пропонує нові або спрощені чи ускладнені правила гри, все це є проявом пізнавальної активності, адже дитина показує свій життєвий досвід. Так у сюжетно-рольовій грі вона проявляє свої знання наприклад про професії (лікарів, медсестри тощо), набуває досвіду від інших дітей, діти можуть ставити запитання один одному, комунікувати, вирішувати проблемні завдання та ситуації у ході гри. Глибокий позитивний вплив і сенс такої діяльності для розвитку дошкільників доведений психологами. У кожному виді діяльності дитина проявляє свою активність пізнавальну, все це залежить від виду діяльності, що організована у закладі дошкільної освіти, або вдома.

У кожному виді активності виділяються рівні її виявлення – високий, середній, низький.

В закладі дошкільної освіти чи вдома дитина виступає суб'єктом пізнавальної діяльності, а навчання в даному випадку має соціально-педагогічні основи. Особистість дитини проявляє своє ставлення до навколишнього світу та оточуючих. Діти дошкільного віку мають рівний рівень розвитку, рівень засвоєння знань та рівень пізнавальної активності, кожна дитина індивідуальна

особистість, але вона прагне щоб її почули, має бажання бути залученою до дитячого колективу та усіх видів діяльності. Тому до навчальної діяльності у різних режимних процесах закладу дошкільної освіти потрібно залучати всіх без винятку дітей на рівні їхніх наявних можливостей. Тому педагоги мають знайти ефективні методи та сучасні технології розвитку дітей. На сьогодні існує безліч технік. Інтерактивних методів розвитку дошкільників, та вихователь має підібрати, ту яка буде ефективною для розвитку, навчання, інтересів дітей.

Однією з найефективніших технологій формування пізнавальної діяльності, пізнавальної активності та пізнавального інтересу є технологія розвитку винахідницьких завдань.

Якщо звернутись до історії розвитку технології, вона вперше запропонована у 1946 році Г. Альтшуллером. Вчений доводив що, кожна дитина по своєму вже є винахідником і потрібно вивчати те що створюють діти в процесі вирішення проблемних завдань [25; 30].

ТРВЗ-педагогіка ставить за мету формування пізнавальної активності, сильного мислення і виховання творчої особистості, підготовленої до розв'язання складних проблем у різних сферах діяльності. Основа технології полягає у тому. Що діти виконують проблемні завдання застосовуючи різні види мислення, мовлення, це можуть бути проведені ігри-заняття, під час яких діти знайомляться з навколишнім світом, вчать ся виявляти суперечності в предметах і явищах та розв'язувати їх [6, с. 18].

Теорія розв'язання винахідницьких завдань докорінно змінює стиль роботи з дітьми, робить їх вільними, вчить думати, шукати, розв'язувати свої проблеми самостійно, а головне, – допомагає педагогам збуджувати пізнавальний інтерес дітей до навколишньої дійсності, до довкілля. ТРВЗ – це методологія пошуку нових розв'язань, що дає стабільні позитивні результати і не впливає шкідливо на психіку людини [17; 21; 26].

Перші праці із дослідженням теорії розвитку винахідницьких завдань зазначена в журналі «Питання психології» у 1956 році. Погляд Г. Альтшуллера на теорію розвитку винахідницьких завдань полягав у тому, що потрібно вивчати

не те, що відбувається в голові винахідника, а закони розвитку техніки: наслідком законів технічної еволюції є прийоми розв'язування задач [4; 27].

Педагогіка в основі якої лежить теорія розвитку винахідницьких завдань, передбачає формування критичного, аналітичного мислення і виховання творчої особистості, яка може використовувати креативний підхід у виконанні завдання, може знайти вихід із непередбачуваної ситуації, вона на високому рівні підготовлена до розв'язання складних проблем, проблемних завдань та ситуацій у різних сферах діяльності [4; 27; 2; 36].

Діти які виховуються і розвиваються, навчаються в освітньому просторі у якому застосовують теорію розв'язання винахідницьких завдань, вона володіє цими навичками, прийомами технології, без перешкод та труднощів здобуває знання, доповнює вже засвоєнні знання, розширює свій кругозір та життєвий досвід, розвиває мовлення та мислення, може вільно висловити свою думку, легко створює комунікацію з оточуючими, допитлива, проявляє пізнавальний інтерес, прагне поскладнювати завдання та вирішувати їх.

На думку вчених технологія розв'язання винахідницьких завдань – це педагогіка співтворчості, де дорослий (педагог, або інша людина) виступає помічником, партнером для дитини, настановлює вихованця на правильні рішення, створює мотивацію, але водночас не заважає і може навіть не втручатись у діяльність однієї дитини або групи. На практичному досвіді роботи закладів дошкільної освіти визначено, що якщо в освітній процес дитячий садок включає теорію розв'язання винахідницьких завдань, діти кожної вікової групи вирізняються вищим рівнем розвитку та рівнем інтелектуальної діяльності, комунікативних вмінь та навичок.

Для впровадження технології розв'язання винахідницьких завдань необхідно врахувати принципи означеної технології, що суттєво впливають на процес її впровадження. Існують декілька класифікацій принципів ТРВЗ, ми визначили у ході дослідження найважливіші принципи.

Основні принципи ТРВЗ:

1. Життя – найвища цінність (у ході планування завдань педагог має

продумати, що завдання мають бути безпечними для життя та здоров'я дітей, що є найголовнішим у дошкільній освіті, по-можливості давати проблемні завдання, які спрямовані на формування життєвих та національних цінностей дітей, що є базовими знаннями як майбутнього громадянина та члена суспільства).

2. Початок всього – ідея (тобто кожна ідея є початком нової справи, нового завдання, адже усі винаходи та відкриття у світі розпочинались саме з ідея науковця, а діти є також винахідниками і мають навіть більше ідей ніж дорослі, тому не можна ігнорувати ініціативу, ідеї та думки дитини, а навпаки спонукати дітей до прояву ініціативи, креативності, творчості).

3. Дотримання законів діалектики і логіки, системного підходу та функціонального аналізу, розвитку систем та законів психології (проблемні завдання які надаються дитині мають бути логічними, спрямованими на розвиток логіки, мати факти та пояснювальні настановчі вказівки, щоб отримавши відповідь дитини зрозуміла чому так, змогла пояснити та перевірити рішення, використання таких завдань має бути системними в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, тоді діти сприйматимуть їх із задоволенням, матимуть менше труднощів у їх розв'язанні, прагнутимуть ще більше складних завдань та ускладнених ігор, тільки системна робота та використання технології може надати бажаного результату у розвитку дитини; використання підходів і методів ТРВЗ не може суперечити психологічним фізичним та розумовим віковим особливостям дитини, має все відповідати віку та можливостям дітей, використовуватись індивідуальний підхід до кожної дитини).

4. Свідомий відхід від стереотипів мислення, для рішення творчих задач застосовуються ТРВЗ, правила, прийоми та способи вирішення протиріч (у завданнях та іграх дітям не надається готових рішень та зразків, вони мають самостійно прийти до цього, тому відбувається відхід від стереотипів наприклад зробити ідентично за зразком вихователя, дитина має мислити сама, знайти своє рішення застосувавши усі види мислення, дітям вихователь лише може продемонструвати заздалегідь як наприклад вирішити те чи інше завдання, як діяти коли не знаєш відповіді на запитання або як вирішити ситуацію, з огляду

на впевненість вихователя дитина буде брати приклад, буде прагнути знайти своє рішення та проявити власну ініціативу).

5. Принцип «Сам»: людина повинна сама і завжди виконувати закони честі, сама собі допомагати, сама про себе непокоїтися, сама себе охороняти (у використанні ТРВЗ пропонуємо дитині самотійно приймати рішення, вона сама для себе має побачити, зробити відкриття, або зрозуміти що помилилась і головне що помилка не є великим засмученням, а навпаки є мотивацією спробувати ще раз вирішити запропоноване завдання, наприклад, дитина будувала будиночок із кубиків, він був не стійкий і впав, але вона на цьому не зупинилась, не розчарувалась і спробувала знову доповнюючи кубики ще стійкими і гарними ігровими матеріалами, у ході такої діяльності дитина сама відчує, сама здогадається де допустила помилку, проаналізує результати діяльності, головне зрозуміє, що має можливість самотійно вибирати, самотійно зробити сплановане зробити. Це виховання у дитини самотійності, формування впевненості, терплячості, самоконтролю, вольових зусиль. У такій діяльності та з вище вказаним підходом дитина краще усвідомлює свої помилки, результати, переваги, труднощі, радіє результатам особливо ігрової діяльності запам'ятовує те, що сама для себе відкрила, сама здогадалася, сама створила).

6. Кожну систему можна вдосконалити (взагалі кожна гра дошкільників вже є система, але у цій технології при виконанні завдання чи проблемної ситуації дитина використовує систему у мисленні, тобто вона отримала завдання, спланувала свої дії щодо його вирішення, потім підбрала необхідні методи та матеріали, спробувала, вирішила завдання і отримала результат, якщо це у команді, то дитина розуміє що треба домовитись та знайти спільне рішення).

7. Уява та фантазування – основа будь-якої творчої діяльності. Саме з уявою та фантазуванням відбувається навчання за методикою теорії розв'язання винахідницьких завдань як дітей, так і дорослих (уява як психічний пізнавальний процес є важливим у розвитку дошкільника, саме за допомогою уяви дитина може уявити картинку почутої казки чи історії, уява тісно пов'язана з творчістю та креативністю, важлива у майбутньому професійному становленні дитини.

Завдання які сплановані та організовані з урахуванням ТРВЗ спрямовані на розвиток уяви і фантазування дитиною, це може бути додумування історій, продовження казок, якщо дитина потім розповідатиме свої історії, це ще й комунікативний її розвиток. Без високо розвиненої уяви дитині важко буде виконувати проблемні ігрові завдання, може це впливати на розвиток творчості та креативності, тому не тільки у таких завданнях, а і у повсякденній діяльності необхідно спрямовувати освітній процес на розвиток уяви).

8. Немає такої шкоди, яку б , хоча б частково, не можна було б обернути на користь і навпаки (проблемні винахідницькі завдання мають бути так сплановані щоб створювати у дитини мотивацію до пізнавальної діяльності, пробувати свої сили у вирішенні різних завдань, не принижувати дитину у разі помилок та невдач, щоб використання технології було на користь, а не шкоду дитині, тобто розвитку невпевненості, небажання комунікувати з іншими, постійні розчарування із-за помилок або нетерплячості та невміння доводити розпочати до кінця).

9. Суперефекти ТРВЗ: - впевненість в тому, що можеш вирішити будь-яку задачу (використання технології ТРВЗ має бути спрямоване та організоване так, щоб кожна дитина розуміла, що може вирішувати дуже складні завдання, грати у важкі ігри, вона має зусилля, у разі невдачі вихователь або однолітки допоможуть, це знову про впевненість. Дуже часто діти дошкільного віку не впевнені у собі, це все є результатом неправильного, неефективного сімейного виховання, дитина яка не впевнена з дошкільного дитинства за теорією буде не впевнена у житті, тому це є дуже важливою рушійною силою розвитку дитини як особистості та професіонала у майбутньому. Неймовірні емоції дитина отримує коли створює щось нове, сама знаходить рішення, досягає успіху, долає свої труднощі, і навіть якщо дитина слабка у знаннях, вихователь так організовує діяльність щоб показати сильні сторони дитини, тільки тоді дитина зрозуміє і зможе проявити пізнавальний інтерес до наступних завдань та роботі у команді).

10. Ідеологія теорії розвитку винахідницьких завдань: радість в житті можлива, кожен день може і повинен бути щасливим (освітній процес у закладі

дошкільної освіти має бути побудований на ідеології «Навчатися треба із задоволенням». Діти мають отримувати радість від навчання та від інших будь-яких видів діяльності у закладі дошкільної освіти. ТРВЗ – це технологія у якій є активна оптимістична життєва позиція, яка допомагає дати відповідь на запитання: «Що я хочу?», «Хто я є?», «Що потрібно робити?», «Навіщо це робити?», «Як робити?», «З чого робити?». Саме на ці запитання дитина в процесі діяльності отримує відповіді, а це процес пізнавальної активності. Задоволена дитина пізнавальною діяльністю сьогодні прагнучиме проявити пізнавальний інтерес наступного разу).

Отже з огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що ТРВЗ це технологія яка сприяє розвитку пізнавальної діяльності дітей, провокує та передбачає пізнавальну активність, виникнення пізнавального інтересу, діти які навчаються в садочку, що використовує технологію ТРВЗ допитливі, активні впевнені, вміють співпрацювати у команді, домовляються, прагнуть отримувати нові знання, у них краще сформована готовність до шкільного навчання, вони легко йдуть на контакт, грають у нові ігри, адже вони не бояться труднощів, можуть вільно висловити свою думку, вислухати думку дорослого чи однолітка, вони отримують позитивні емоції і так само легко можуть проявити інші, мають вищий рівень розвитку мовлення, як монологічного, так і діалогічного, адже під час виконання завдань спілкуються, мають високий рівень розвитку уяви, прагнуть і люблять фантазувати, створювати нові історії та казки. Саме тому ТРВЗ є необхідною технологією в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

1.3. Опис методики ТРВЗ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Проблема розвитку пізнавальної активності та діяльності особистості в сучасному світі сьогодні та у попередньому столітті є актуальною, адже це важлива передумова розвитку особистості загалом. Кожна цивілізована країна

дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Усе це разом пов'язане із рівнем загальної освіти, увагою до розвитку творчих здібностей особистості, наданням їй можливості виявляти їх. Людина, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання й уміння в нових ситуаціях, комфортно почувається в нестандартних соціальних умовах – швидше знаходить своє місце в суспільстві [33; 38].

У дослідженні зазначено, що технологія ТРВЗ є засобом розвитку пізнавальної активності дошкільників, адже вона спрямована на постійну підтримку пізнавального інтересу у дітей. Означена технологія має зміст, особливості, вже наведені та інші принципи. До змісту технології розв'язання винахідницьких завдань належить:

- розвиток діалектичного мислення;
- розвиток критичного мислення;
- розвиток творчості;
- розвиток креативності;
- розвиток уяви та фантазування;
- розвиток кмітливості та самовпевненості;
- розвиток усіх психічних пізнавальних процесів, вольових зусиль дитини;
- створення радості від процесу освітньої діяльності; [8; 37; 34].

Технологія розв'язання винахідницьких завдань має декілька напрямів роботи. Усі напрями діяльності спрямовані на організацію ефективного освітнього процесу з урахуванням технології, передбачають їх взаємозв'язок в освітньому процесі та його організації. Напрями діяльності ТРВЗ представлені на рисунку 1.8.

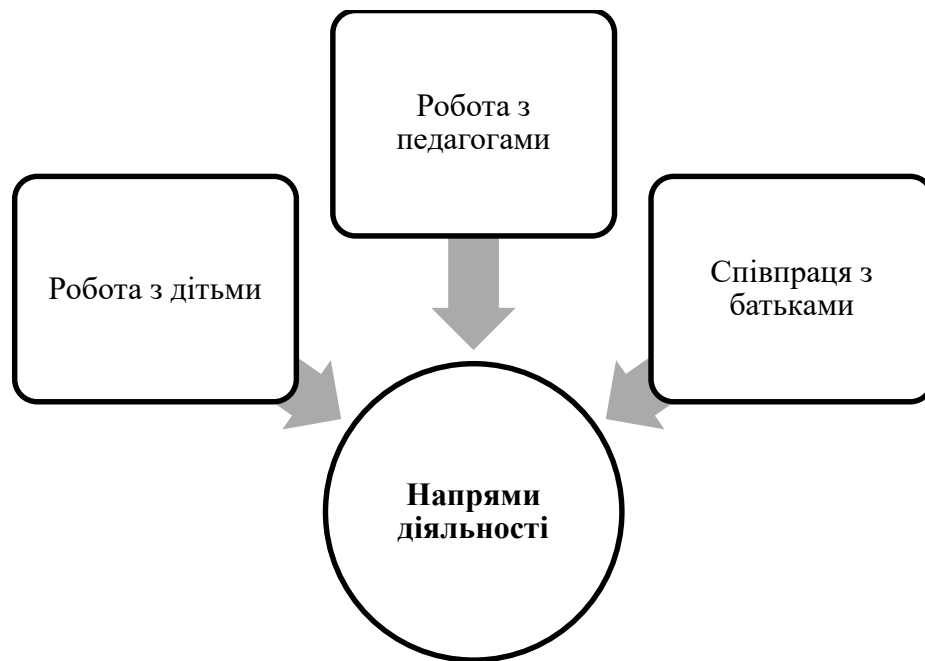

Рисунок 1.8. Напрями діяльності у технології ТРВЗ

У дошкільному дитинстві переважають образні форми пізнання дійсності, що сприяє розвитку мислення, уваги, уяви, мовлення дитини. Вченими доведено, що дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку дитини дошкільника. У цей період відбувається ефективно засвоєння знань, формується характер дитини, риси та якості особистості. Завданням закладу дошкільної освіти є формування рис особистості, реалізації провідної діяльності дітей – гри, формування пізнавальної діяльності та активності [1; 19,с. 13].

Видатні вчені зазначають, пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку має організовуватися так, щоб розвивати сильні сторони особистості дитини, психічні пізнавальні процеси, а особливо мовлення дитини. Реалізація означених завдань відбувається через організацію різних видів діяльності, у яких відбуватиметься формування якостей, знань, умінь і навичок, які дитині найнеобхідніші [24; 10].

На думку А. Гина, теорія розвитку винахідницьких завдань включає в себе механізми які представлені на рисунку 1.9.

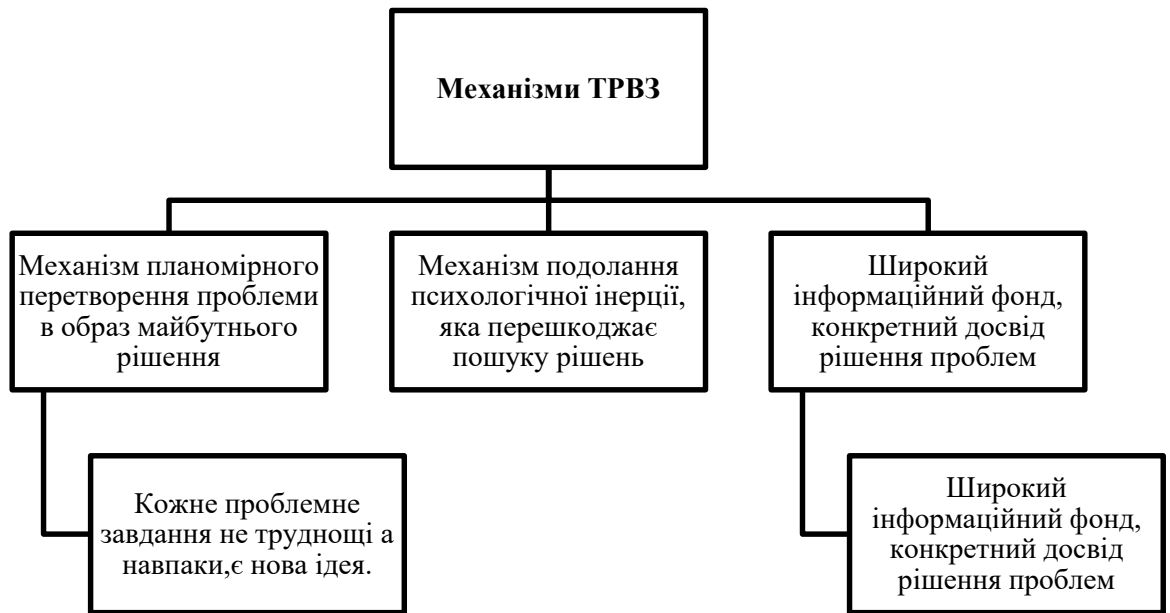

Рисунок 1.9. Механізми ТРВЗ [14].

Механізми ТРВЗ передбачають створення психологічно комфортної атмосфери для дитини, показують що кожна нове проблемне завдання або труднощі дитини може стати ідеєю, у такій діяльності у дитини буде розвиватись критичне мислення (це може бути наприклад під час експериментів, спостережень, конструктивних ігор, самостійної художньої діяльності, театралізованої діяльності, прогулянки або інших видів діяльності). Також третій механізм ТРВЗ передбачає що інформація, яку отримує дитина стає її життєвим досвідом, що передбачає прояв цього досвіду в ігровій діяльності.

Основний зміст технології розв'язання винахідницьких завдань передбачає:

1. Використання методик і технологій, які сприяють оволодіння дитиною способами активізації пізнавальної діяльності, формування мотивації до подальшої навчальної діяльності у початковій школі.
2. Запровадження методології, з дитиноцентризмом, індивідуальним підходом до кожної дитини враховуючи рівень її знань, вмінь, навичок, інтереси.
3. Реалізація виховної системи, яка побудована на теорії розвитку творчої особистості (передбачає розвиток творчості особистості у різних видах

діяльності).

Найвищий творчий рівень розвитку дитини це результат впровадження інноваційної чи іншої педагогічної технології. В закладі дошкільної освіти вихователям необхідно використовувати технології які спрямовані на розвиток творчого потенціалу, креативності, мислення дитини, а саме критичного мислення. Технологія розв'язання винахідницьких завдань має за пріоритетну мету розвиток дитини, тому вона є ефективною і часто впроваджуваною у дошкільних закладах на сьогодні.

Технологію розв'язання винахідницьких завдань застосовують переважно у дозвіллевій діяльності дітей, що є основним принципом технології та сприяє розвитку творчого потенціалу та активності дітей.

Методи технологія розв'язання винахідницьких завдань, які використовують вихователі у закладі дошкільної освіти спрямовані на розвиток пізнавальних та творчих здібностей дошкільників. У діяльності із застосуванням технології діти навчаються встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, робити висновки, класифікувати, відбирати, аналізувати інформацію, вирішувати проблемні ситуації, планувати та передбачати наслідки, пропонувати гіпотези,

Щоб використовувати у своїй роботі творчі, пізнавальні завдання, педагогу необхідно враховувати дидактичні принципи. Дидактичні принципи технології ТРВЗ представлені у таблиці 1.1.

Дидактичні принципи технології ТРВЗ, представлені нами у таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Дидактичні принципи технології ТРВЗ

Принцип	Характеристика принципу
Принцип свободи вибору.	Цей принцип передбачає, що дитина має право вибору в освітньому процесі, під час усіх діяльностей. Право вибору дитині потрібно надавати не тільки в закладі дошкільної освіти, а й вдома. Тобто наприклад на занятті елемент для прикрашання глечика обирає не педагог, а дитина.

Продовження таблиці 1.1

Принцип відкритості.	Необхідно надавати дітям відкриті завдання. Це також стосується і запитань які педагог ставить дитині. В освітньому процесі педагоги використовують відкриті і закриті запитання. Закриті запитання передбачають відповідь так або ні, а відкриті – повну відповідь. Під час відкритих запитань дитина краще формулює свою думку, дає повну відповідь на запитання. Вони сприяють розвитку мислення та мовлення дошкільників. Відкриті завдання передбачають активних дій дитини, спонукають до активної розумової і водночас пізнавальної діяльності. Активізації пізнавального інтересу.
Принцип зворотного зв'язку.	Педагог використовує методи та прийоми зворотнього зв'язку для ефективної комунікації з дітьми, та з метою контролю процесу навчання. Вихователь звертає увагу та спостерігає за зацікавленістю дітей, їхнім сприйняттям матеріалу, емоціями, комунікації у підгрупах, чи розуміють діяти матеріал. Способами зворотнього зв'язку вихователя та дітей можуть бути «смайлики» (діти обирають смайл настрою), «світлофор» (діти обирають колір та рівень розуміння матеріалу, можна також використати відповіді так або ні відповідно кольору), «намалюй свій настрій» (діти використовуючи фарби або олівці малюють свій настрій після заняття, розповідають про нього) тощо. Цей принцип дуже важливий, адже є передумовою того, що вихователь буде планувати на які моменти зверне увагу наступного заняття, які вправи або ігри знову проведе тощо.

Продовження таблиці 1.1

Принцип діяльності.	Засвоєння знань дошкільниками необхідно організовувати саме у діяльності. Провідна діяльність дітей дошкільного віку – гра, отже гра має бути спланована вихователями на занятті, прогулянці, під час спостереження і навіть-трудої діяльності. У грі дитина пізнає світ, розширює світогляд, демонструє життєвий досвід, проявляє емоції. Вихователю ця діяльність також корисна, адже саме у ній педагог спостерігає як діти спілкуються один з одним, можна визначати лідерів у групі та відчужених дітей. Під час гри вихователь може бути партнером для дитини, а може спостерігати не втручаючись, але підказувати дитині: наприклад якщо діти будують із конструктору міст, але не можуть його з'єднати, вихователь може не втручаючись у гру, не чіпати обладнання, а просто підказати дітям куди направити дії. В ігровій діяльності у дітей також розвивається пізнавальний інтерес, тому що відбувається засвоєння знань та їх закріплення. Дитина бачить свій результат, успіх під час гри. Діяльність дошкільників у якій застосовується теорія розв'язання винахідницьких завдань може бути різною запланованою вихователем.
---------------------	--

Враховуючи вище зазначені принципи, технологія ТРВЗ забезпечуватиме всебічний розвиток дітей, вихователь зможе спланувати ефективний освітній процес.

Технологія розв'язання винахідницьких завдань спрямована на формування у дітей вміння висловлювати оригінальні ідеї, створювати нове, у такому процесі у дошкільників розвивається творча уява, фантазія, здатність пропонувати декілька відповідей на одні запитання, здатність самостійно ставити запитання та шукати відповіді на них, у дітей розвивається інтуїція.

Заняття у закладі дошкільної освіти є одним із основних режимних моментів на якому вихователі впроваджують технологію розв'язання винахідницьких завдань. Плануючи заняття із застосуванням технології розв'язання винахідницьких завдань потрібно враховувати визначені принципи до організації таких занять:

1. Невеликий обсяг інформації, організація міркувань дітей (вихователь, наприклад, зачитує дітям казку та пропонує її продовжити, отже обсяг казки має бути маленьким, а діяльність дітей спрямована на міркування як продовжити казку, які події запропонувати, яких героїв додати).

2. Застосування проблемних ситуацій (вихователь може організувати завдання як проблемну ситуацію, таким чином це спонукає що діти починають міркувати, шукати рішення із ситуації, якщо це відбувається у групі діти домовляються, спілкуються та шукають єдине компромісне рішення, наприклад, вихователь пропонує дітям ситуацію : «на четвертому поверсі будинку хлопчик вдень залишився сам вдома, бо його матуся пішла у магазин, хлопчик дивився телевізор, раптом сталось замикання і почалась пожежа, що робити хлопчику», діти з огляду на ситуацію пропонують дії які необхідно виконати хлопчику, говорять про міркування, як би вони вчинили у цій ситуації, таким чином відбувається груповий «мозковий штурм». У цій діяльності вихователь спостерігає за дітьми, визначає знання дітей з поданої теми до якої належить проблемна ситуація, планує надалі форми роботи з цієї теми. Також вихователь може провести попередню роботу з правил безпеки для того, щоб діти мали вже знання з цієї теми).

3. Системний підхід (на заняттях надання дітям знань та застосування технології має відбуватись системно, якщо діти постійно вчаться міркувати, вирішувати проблемні завдання, спілкуватись у команді, генерувати нові ідеї, висловлювати свою думку, творчо мислити, проявляти креативність та творчість, то вирішувати подібні відкриті завдання не буде для дитини новинкою, а системним способом дії та розвитку).

4. Включення в процесі пізнання всіх доступних для дитини розумових

операцій і засобів сприйняття (на занятті слід використовувати завдання з урахуванням усіх способів сприйняття: зоровий, слуховий, дотиком. Така діяльність може відбуватись під час вправ або спеціально організованої експериментально-дослідної діяльності, наприклад, експерименти з водою, повітрям, або вправи та ігри у яких вихователь запропонує дітям спробувати фрукт на смак, відчути його запах, спробувати на дотик тощо) [29; 3; 9].

5. Активізація творчої уяви (завдання на занятті спрямовані на те щоб дитина уявляла образи. Героїв, ситуацію, додумувала своє продовження).

Отже, теорія розвитку розв'язання винахідницьких завдань має за мету розвиток у дитини уяви, творчого мислення, креативності, вміння знаходити вихід із ситуації, спілкуватись, комунікувати з дорослими та однолітками, висловлювати свою думку. ТРВЗ є засобом розвитку пізнавального інтересу та активізації пізнавальної діяльності, адже передбачає нестандартні методи та прийоми, які зацікавлюють дітей.

У процесі аналізу теоретичних засад проблеми активізації пізнавальної діяльності засобами ТРВЗ визначено сутність понять «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність», «пізнавальний інтерес», «теорія розв'язання винахідницьких завдань».

Розкрито сутність, зміст, завдання, принципи теорії розв'язання винахідницьких завдань, охарактеризовано процес її впровадження у закладі дошкільної освіти. Представлено ефективність теорії в процесі активізації пізнавальної діяльності дошкільників. Визначено складові та особливості пізнавальної діяльності дітей, висвітлено наступність дошкільної та початкової освіти у формуванні пізнавального інтересу, розвитку пізнавальної активності, активізації пізнавальної діяльності.

Аналіз принципів теорії розв'язання винахідницьких завдань показав, що класифікацій принципів є декілька. У роботі визначено найголовніші принципи теорії, які має врахувати вихователь закладів дошкільної освіти у своїй діяльності.

У ході дослідження розкрито механізми та основний зміст теорії

розв'язання винахідницьких завдань. Механізми теорії передбачають: проблемні завдання та генерування дітьми нових ідей; планомірне перетворення проблеми в образ майбутнього рішення; інформаційний фонд, як конкретний досвід рішення проблем, подолання психологічного дискомфорту для пошуку рішень дітьми.

Теорії розв'язання винахідницьких завдань є засобом розвитку пізнавального інтересу та активізації пізнавальної діяльності, адже передбачає нестандартні методи та прийоми, які зацікавлюють дітей, сприяє розвитку у дітей мислення, мовлення тощо.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТРВЗ

2.1. Методичні рекомендації активізації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобами ТРВЗ

Результати аналізу літературних джерел дозволили зробити висновок про недостатню роботу в напрямку активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку засобами ТРВЗ та необхідність розробки методичних рекомендацій щодо розвитку пізнавальної активності засобами ТРВЗ.

Методичні рекомендації складаються із визначених частин:

1. Впровадження технології розв'язання винахідницьких завдань (методи, форми роботи та їх організація).
2. Використання індивідуального підходу до дітей (диференціювання завдань за рівнем складності відповідно особливостей розвитку дітей).
3. Поради вихователям закладів дошкільної освіти щодо впровадження теорії розв'язання винахідницьких завдань у практику роботи дитячого садка.

Технологія розв'язання винахідницьких завдань передбачає методи та прийоми, які вихователі можуть використати з дітьми у процесі освітньої діяльності. Нами визначено основні методи, які пропонуємо вихователям до впровадження з дітьми дошкільного віку враховуючи процес активізації пізнавальної діяльності дошкільників.

Оскільки ТРВЗ спрямована на розвиток творчого мислення, креативності, вихователям необхідно впроваджувати Круги Луллія. Цей метод передбачає використання кругів різного розміру та діаметру, які накладаються один на один, зверху кругів встановлюється стрілка, круги та стрілка нерухомі на яких є відповідні різні свої позначки, які позначки педагог визначає на свій розсуд (малюнок, цифра, буква, смайлик, стрілка, будь-яка інша позначка). Дитина

рухає стрілку, на яку позначку стрілка попаде, таку дитина і запам'ятовує, пропонується обирати дві, три позначки в залежності від віку дітей, потім дітям пропонується скласти розповідь, а бо приклад якщо на кругах були цифри, або інше завдання відповідно до запропонованих позначок. Так діти починають розмірковувати, фантазувати створювати свої образи, уявляти їх, пропонувати вирішення завдання, це сприяє розвитку уяви, творчого мислення, мовлення якщо завдання проводиться у підгрупі або команді дітей.

Наступний актуальний метод до впровадження у закладі дошкільної освіти є «мозковий штурм». На перший погляд педагоги сприймають негативно такий метод, бо створюється враження, що він призначений для дорослих, але якщо зануритись у сутність, то відкривається інша сторона методу, який можливо адаптувати до дітей дошкільного віку.

Поняття методу «мозковий штурм», трактується як колективний пошук нетрадиційних шляхів розв'язання проблеми. Цей метод включає два етапи:

I етап

Це завдання може бути організоване у команді або підгрупі дітей. Група дітей під назвою «генератори ідей» у бесіді висувають свої різні пропозиції щодо вирішення проблемного відкритого завдання. Стимулювання активності досягається виконанням таких правил які заздалегідь встановлюються з усіма учасниками:

- висунуті думки дітей і пропозиції не критикуються;
- заохочуються та переважають вільні асоціації: чим вони несподіваніші, тим краще, так відбувається підвищений розвиток уяви;
- кількість запропонованих ідей дітьми має бути якомога більшою;
- висловлені пропозиції можна комбінувати як завгодно. Доцільно якщо вихователь записувати висловлювання або діти фіксуватимуть пропозиції у формі малюнків.

II етап

«Критики» діти які виконують таку роль оцінюють результати штурму й вибирають кращі пропозиції, які підходять до вирішення наданого педагогом

проблемного завдання [13].

Також метод «мозковий штурм можна застосувати по-іншому. Вихователь пропонує дітям завдання, наприклад, сконструювати міст, діти методом мозкового штурму визначають у команді швидкі пропозиції обирають найкращі, щодо матеріалу з якого потрібно сконструювати міст, розмір та деталі мосту. Або це може бути одне проблемне відкрите запитання на яке діти дають відповідь шукаючи найкраще рішення, генерують свої ідеї. Висловлюють думки.

Метод «синектика» є одним із видів мозкового штурму. Завдяки цьому методу діти можуть додавати фантастичні персонажі, пропонувати свої ідеї, одразу втілювати їх у завдання.

Метод «емпатія», розповсюджений у використанні педагогами у закладі дошкільної освіти не тільки у рамках ТРВЗ. Цей метод передбачає співставлення себе з іншим об'єктом, що передбачає виникнення співпереживання, співчуття у дитини до певного наприклад героя або персонажу. Наприклад, вихователь показує дітям зображення на якому хлопчик не поділився з дівчинкою іграшкою, дівчинка розчарована та плаче. Аналізуючи це зображення із дітьми вихователь пропонує дошкільникам уявити себе на місці дівчинки, висловити свої почуття. Діти висловлюючи свої почуття співпереживають дівчинки, також паралельно відбувається моральне виховання у даній ситуації. Діти відчувши образу та обурення дівчинки розумітимуть як відчуває себе дитина з якою не поділились іграшкою, та прагнутимуть не допускати таких ситуацій у своїх іграх.

Приєм «перетворення ознак часу», передбачає те, що діти можуть уявно переміщуватись у проміжках часу. Наприклад, на даний момент пора року літо, а вихователь запропонує дітям переміститись у пору зимову пору року, уявно вийти на вулицю. Діти уявляючи себе на засніженому зимовому повітрі можуть описати, що вони бачуть, що відчувають, які чують звуки, які можуть назвати ознаки пори року. Це допомагає дітям закріпити знання з даної теми, навчитись уявляти, описувати та висловлювати свої думки. Також, наприклад, вихователь може запропонувати дітям уявно переміститись у їх майбутнє. Дитина подорожуючи у своє майбутнє розповідає, яка вона у дорослому житті, яку

професію має, де працює, живе, як любить відпочивати тощо. Таке завдання корисне тим, що діти можуть уявити і назвати якою професією вони володіють, тобто створювати попереднє планування, вихователь спостерігає за розповідями дітей, визначає рівень сформованості уяви та опису реальності подій майбутнього дитини. Таким чином ми також можемо закріпити знання дітей про професії, адже слухаючи розповіді один одного діти розумітимуть різні професії, можуть ставити запитання один одному дізнаючись деталі.

Звернемо увагу на прийоми фантазування Джанні Родарі. Одним із прийомом такого фантазування є прийом «кола по воді». Вихователь пропонує дітям кинути у воду камінь, звертає увагу, що по воді починають розходитися кола. Вони затягують всі предмети, які є навколо: гілочку, листочок, кораблик тощо. В залежності від того який предмет дитина побачить з таким предметом вона і створює історію. Це може бути реальна або фантастична історія, чи можливо навіть казка.

Одним із прийомів фантазування є прийом «біном фантазії». Цей прийом активно спрямований на розвиток у дітей уяви та фантазування, творчості, мовлення, мислення. Дитина може захвати одну або декілька іграшок, запропонувати іншій дитині знайти. В залежності від того скільки іграшок знайде дитина з такою кількістю вона і складе історію або казку. Також прийом можна застосовувати із буквами, наприклад, із знайдених букв скласти слово, або із слів якщо дитина вмє вже читати можна запропонувати уявити себе в образі знайдених слів сказати який ти, розповісти де живеш, що любиш, чи харчуєшся. Таким метод добре спрацьовує з образами тварин, якщо запропонувати дітям знайти у групі картинки тварин, то дитина уявляє себе знайденою твариною та все про неї розповідає.

Прийомом фантазування є також «Що потім». Вихователь пропонує дітям певну ситуацію, а діти мають визначити що відбулось потім, придумати, продовжити, розповісти. Наприклад, вихователь пропонує дитині ситуацію: «діти вийшли на прогулянку та побачили що у пташки зламане крило....», далі дитина продовжує сама розповідь про те, що сталось потім, розповідає. Або

можна запропонувати ситуацію: «світило на вулиці сонечко, а потім сонечко заховалось та пішов дощ..», далі дитина пропонує свій варіант розвитку подій це може бути і про ріст рослин за допомогою дощу і про інші явища у природі. Таким чином діти навчаються встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, навчаються висловлювати свою думку.

ТРВЗ передбачає використання прийомів розповіді за картинами. Дітям пропонується зображення цілісне або схематичне, дитина дивлячись на зображення може скласти розповідь. Цей прийом спрямований на розвиток уяви та фантазування, мислення, мовлення. Як ускладнення використання цього прийому можна запропонувати дітям замалювати свою розповідь.

Ігри перетворення як метод ТРВЗ дуже люблять діти у закладі дошкільної освіти. Гра проводиться таким чином: вихователь пропонує дітям образи на які вони перетворюються, а діти потім розповідають про себе. Варіантами образів може бути: сонечко, хмара, дощ, квітка, різні тварини, овоч, фрукт тощо. Деякі поради педагогам щодо використання цього методу:

1 Слід спрямовувати дітей «входити» в образ не тільки звичних об'єктів, але й частин об'єкта;

2 Потрібно навчити дошкільників переходити від простих та узагальнених емоційних характеристик (добрий – злий) до нюансів настрою (збуджений, байдужий...), спрямовувати до опису емоцій, станів, почуттів, настрою уявленого об'єкта.

3 Рекомендується використовувати різні форми організації роботи з дітьми: колективні, групові, індивідуальні.

4 Спрямовувати дітей дотримуватися структури побудови розповіді [26].

Сторітелінг як метод складання розповідей також можна включити до прийомів ТРВЗ, адже він передбачає формування вміння у дітей складати історії на основі та із застосуванням предметів, зображень, картинок тощо. Наприклад, вихователь може запропонувати дітям «чарівний мішечок» у якому будуть різні іграшки або невеличкі предмети, дитина із заплющеними очима обере предмет, потім із цим предметом складе історію. Формулювання даного завдання може

бути різноманітним, в залежності від підходу та творчості вихователя у закладі дошкільної освіти.

Прийом за картиною «дай пораду герооям». Цей прийом вихователь може використати як за казкою так і за героями мультфільму чи образами окремих зображень. Прийом полягає у тому, що вихователь пропонує дітям ситуацію із героєм або уривку казки, а дитина дивлячись і розуміючи ситуацію може розповісти як герой буде діяти далі, надати пораду як краще було б вдіяти.

Складання текстів фантастичного змісту застосовується як один із прийомів ТРВЗ. Дитині пропонується тільки назва або із початок тексту, а дитина має його продовжити, закінчити, придумати свій текст з фантастичними подіями. Цей метод також спрямований на розвиток мислення, уяви, уваги, фантазій у дошкільників.

Метод «Каталог» як метод складання казок та прийом ТРВЗ. Метод передбачає те, що діти складають розповіді або казки де добро перемагає зло. Суть організації методу полягає у тому, що вихователь бере книжку із казками і великою кількістю зображень до них, починає розглядати з дітьми, відкриває сторінку будь яку книжки і звертає увагу дітей на зображення яке є на обраній сторінці. За цим зображенням діти складають свою казку чи історію. Варіантів організації цього методу може бути багато, в залежності від віку, можливостей та інтересів дітей групи. Рекомендації педагогам щодо провадження даного методу: книги та обрані казки мають бути незнайомими або мало знайомими, щоб не обмежувати дітей у продовженні сюжету за мотивами знайомої казки, а придумати свій; під час роботи із книгою дошкільники можуть втрачати інтерес до розгляду та творчості, тому тут слід використати методи різноманітні зацікавлення та заохочення.

Отже вище висловлені основні методи, які передбачає ТРВЗ. Вибір методів вихователем залежить від пори року, тематики тижня, організованої та запланованої діяльності дітей, інтересів дітей, інших організаційних моментів.

Застосування методів та прийомів ТРВЗ як і загалом сама технологія передбачає індивідуальний підхід до дітей. Вихователь має враховувати вік,

можливості інтереси дітей, диференціювати завдання та їх рівні відповідно до того на що спроможна дитина. Яким чином диференціювати і як, коли можна ускладнювати або пропонувати простіші вправи визначено нами у ході теоретичного опрацювання проблеми активізації пізнавальної активності засобами ТРВЗ. Отже, наприклад використовуючи метод сторітелінг, слід звернути увагу на рівень розвитку уяви та фантазії у дітей, творчого мислення та мовлення, рівень вмінь комунікації у команді. Дитина яка має високий рівень розвитку може скласти велику історію сама, без допомоги продемонструвати її на загал, тому цій дитині можна надати завдання індивідуально. Дошкільник, із низьким рівнем розвитку мовлення, уяви, фантазування, можливо скутий, йому слід запропонувати працювати у команді, так інші діти допоможуть слабшій виконати це завдання. Отже в залежності від завдання та рівня розвитку дітей вихователь спрощує або ускладнює вправу, може допомогти дитині виконати завдання, але не виконувати повністю за неї.

Поради та рекомендації вихователям закладів дошкільної освіти, щодо впровадження технології ТРВЗ включають:

- спрямовувати завдання на розвиток творчого мислення, креативного мислення уяви, фантазії у дошкільників;
- підбирати завдання в залежності від віку дітей, рівня розвитку, можливостей дошкільників;
- враховувати інтереси та нахили дітей під час планування завдань;
- методи і прийоми ТРВЗ слід включати у різні види діяльності дітей та режимні процеси;
- під час виконання завдань дітьми бути партнером для дитини, допомагати, але не виконувати за неї;
- під час виконання дітьми завдань спостерігати, робити висновки для подальшого педагогічного прогнозування та планування роботи з дошкільниками;
- - використовувати методи ТРВЗ, як спосіб надання дітям нових знань та закріплення вже отриманих;

- - підбирати різноманітні матеріали для завдань які не повторюються кожного разу для зацікавлення дошкільників;
- - підбирати ігри для впровадження технології необхідно з урахуванням таких принципів: доцільність, системність, індивідуального підходу, відкритість;
- - слід використовувати по закінченню завдань сюрпризи, невеличкі винагороди для дітей;
- - використовувати різні методи оцінки діяльності дітей, способи рефлексії по закінченню виконання завдання;

Отже, методичні рекомендації щодо активізації пізнавальної діяльності дошкільників та впровадження технології ТРВЗ будуть корисні педагогам, які цікавляться даною темою, та планують впроваджувати технологію в організацію освітнього процесу своєї групи.

2.2. Програма формування пізнавального інтересу засобами ТРВЗ

Програма формування пізнавального інтересу та активізації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ТРВЗ була складена на основі теоретичного аналізу означеної проблеми та аналізу практичних досвідів педагогів закладів дошкільної освіти.

Кожна програма, яка запропонована для впровадження в практику роботи закладу дошкільної освіти повинна мати мету та структуру. Мета запропонованої нами програми полягає у формуванні у дітей пізнавальної активності за допомогою технології розв'язання винахідницьких завдань.

Орієнтовні складові програми:

1. Вправи на формування знань функціонального призначення об'єктів (вправи: «Чия це робота» спрямована на те щоб діти могли здогадатитись, додумати відповідно до запропонованого зображення хто це може зробити, наприклад, зображення хліба, діти говорять думки, хто може виготовляти та

випікати хліб, який це хліб, який він має смак тощо; «Що вмiє робити» передбачає дитинi пропонується зображення елемента технiки або предмета, i дитина визначає що цей предмет може зробити, висловлює свої думки; «Мої друзі» дитинi можна запропонувати розповісти про своїх друзів не тільки людей та дорослих, а i домашніх тварин, описати ці образи тощо; «Хто ще може це робити» у цій вправі можна дитинi запропонувати зображення зображення та попросити розповісти про те хто цю дію ще може робити, окрім тих образів, які на картині; «Давай поміняємося» дітям пропонують зображення або предмети для складання історії або іншої вправи; «Хто що робить навпаки» дітям пропонується зображення де герої або тварини виконують не властиву їм дію, дитина має визначити що на картині не так, висловити свої думки).

2. Визначення лінії розвитку об'єкта (вправи: «Чим був – чим став»; «Що було – що буде»; «Паровозик»; «Раніше – пізніше» вправи спрямовані на встановлення дитиною причиново-наслідкових зв'язків, варіанти проведення зазначені у програмі, але вихователь може самостійно підбирати варіанти організації у відповідності до знань та вмiнь дітей).

3. Ігри на порівняння систем (ігри: «Геремок»; «Хто більше?»; «Чим ми схожі, а чим відрізняємося?»; «Чого більше(менше)?»; «Ланцюжок слів» унаслідок порівнянь та проблемних завдань дитина намагається дійти власних висновків, висловлює свою думку)

4. Ігри на виявлення ресурсів об'єктів. (ігри: «Аукціон»; «Чим може бути?»; «Чим можна замінити?») у цих іграх важливо звернути увагу на формування у дитини вмiння аналізувати, висловлювати власну думку).

5. Ігри на виявлення над- та підсистемних зв'язків («З чого це складається?»; «Що від чого?»; «Частиною чого це є?»; «Де живе?»).

Програма також містить конспекти занять з використанням методу ТРВЗ (заняття з розвитку мовлення з елементами ТРВЗ для дітей середнього дошкільного віку «Казкова подорож»; заняття з мовленнєвого розвитку та грамоти з елементами ТРВЗ в старшій групі «Повернемо назви казкам»; заняття з розвитку мовлення та ознайомлення з навколишнім «Весняна квітка».

Програма буде корисною вихователям закладів дошкільної освіти які планують впроваджувати ТРВЗ в організацію освітньої діяльності з дітьми групи.

2.3. Дослідження сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку

Дослідження проводилось на базі навчально-виховного комплексу «Мрія» м. Запоріжжя.

Нами проведено педагогічний експеримент, а саме констатувальний етап та частина формувального, дослідження проводилось протягом 2021-2022 навчального року.

Для визначення рівнів та показників пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку ми звернулися до освітньої програми дошкільної освіти, відповідно до якої проводиться освітня діяльність у ЗДО «Дитина у дошкільні роки». Під час опрацювання програми ми звернули увагу на розвиток мислення дітей, вимоги і можливості дітей щодо розумової діяльності. Враховуючи дані програми та аналіз теоретичних джерел нами визначено рівні та показники сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку за яким здійснювалась подальша оцінка. Рівні та показники предствалені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Рівні та показники сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку

№	Рівні	Показники
1.	Низький рівень	Нестійка увага, нестійкий пізнавальний інтерес, повторення роботи за шаблоном, зразком дорослого, небажання проявити творчість, фантазію, спробувати інші шляхи виконання завдання. Діти із таким рівнем розвитку пізнавальної активності не можуть переключитись на іншу

Продовження таблиці 2.1

		діяльність, не завжди доробляють завдання до кінця, мають страх труднощів та небажання їх подолання. Такі діти потребують педагогічної уваги з боку вихователів, перш за все, у них потрібно формувати впевненість у собі, приділяти їм більше часу, допомагати виконувати завдання, використовувати до них індивідуальний підхід, заохочувати постійно до пізнання нового, мотивувати використовуючи різні методи та прийоми.
2.	Середній рівень	інколи проявляють інтерес до нових знань, намагаються менше використовувати зразок дорослого, мають бажання спробувати подолати труднощі у виконанні завдання, не завжди, але можуть переключитись на іншу діяльність, більш впевнені у собі, виконують переважно тільки ті завдання які цікаві, приймають допомогу вихователя. З такими дітьми вихователь закладу дошкільної освіти надає допомогу дитині включитись у діяльність, створює позитивну атмосферу роботи, заохочує, мотивує, надає позитивну оцінку активності дитини, радіє з дитиною її успіхам, спрямовує на нові звершення, спонукає проявляти вольові зусилля у досягненні мети дитиною.
3.	Високий рівень	працюють охоче, проявляють пізнавальний інтерес, цікавляться фактами та явищами навколишнього світу, постійно ставлять запитання дорослим, практично не бояться труднощів у завданні, проявляють творчість та креативність у виконанні завдання, охоче співпрацюють з дорослим. З такими дітьми вихователю в закладі дошкільної освіти працювати легко, цікаво, але водночас дитина допитлива, тому педагог має завжди давати відповідь на запитання, такі діти також потребують уваги

Продовження таблиці 2.1

		педагога, індивідуального підходу, системи ускладнених завдань для підтримки пізнавального інтересу. Часто таким дітям педагог пропонує провести ігри з іншими вихованцями, взяти роль вихователя наприклад у фізкультхвилинці на занятті, тобто підтримати пізнавальну активність дитини, надати їй можливість проявити себе та свої лідерські якості.
--	--	---

Враховуючи вищевказані рівні та показники, нами були підібрані такі діагностичні методики оцінки сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку, подані в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Методики оцінки сформованості пізнавальної активності у дітей
старшого дошкільного віку**

Сенсорні еталони	Назва методики
Кольори	Діагностична гра «Назви іграшки та предмети»
Форми	Діагностична гра «Різнокольорова квіточка»
Величини	Діагностична гра «Продовжи казку»

Розглянемо дані, отримані за методикою «Назви іграшки та предмети». Виявлено: кількість дітей за відсотковим розрахунком мають високий рівень дитини – 25% високий рівень; мають середній рівень – 50%. Дошкільники впоралися із завданням частково, припустилися дві-три помилки; низький рівень мають – 25% дітей.

Рівень сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Назви іграшки та предмети») представлений рисунку 2.1.

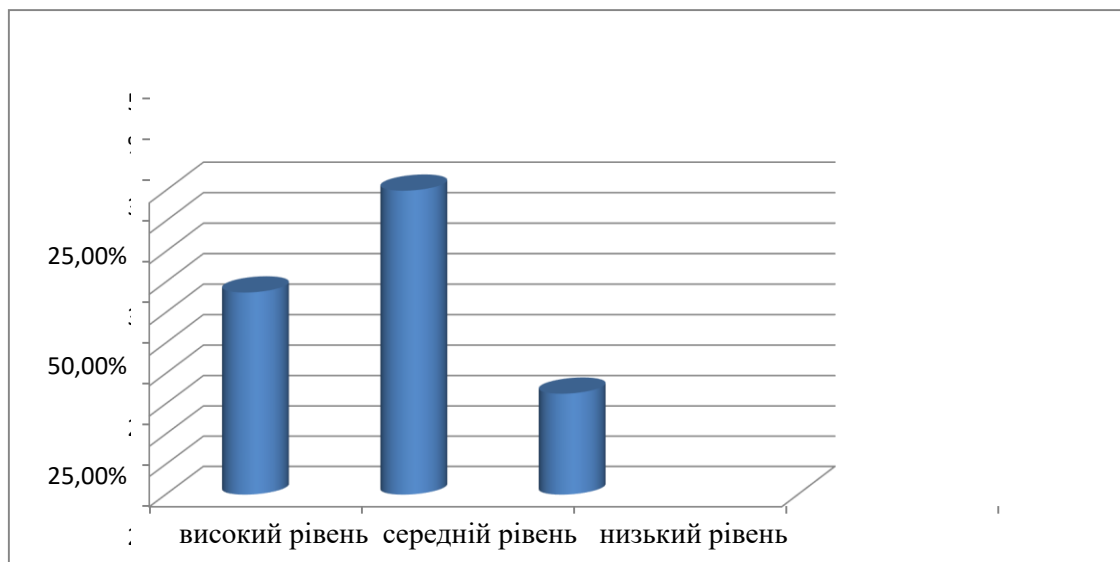

Рисунок 2.1 Рівень сформованості сенсорних еталонів у дітей раннього віку за методикою «Мозаїка»

Як видно з рисунка 2.1, 6 діагностованих дітей (50%) мають середній рівень сформованості пізнавальної активності. Дошкільники впоралися із завданням за допомогою вихователя чи інших дітей. Вони припускаються незначних помилок у деяких елементах вправи. Низький рівень становлять 25% дітей, які не виконали завдання зовсім або не змогли повністю висловити свою думку.

При використанні методики «Різнокольорова квіточка», вихователь пропонує дітям поглянути на кольори квітки та розповісти, що в природі буває такого кольору, на зворотній стороні пелюсточків є зображення героїв казки дитина обирає героя та дає йому рекомендації яким чином йому вчинити у казці.

Рівень сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Різнокольорова квіточка») представлений рисунку

З рисунка 2.2 слід, що високий рівень показали 15% дітей. Тобто повністю із завданням впоралось не багато вихованців; 80% дітей показали середній рівень сформованості пізнавальної активності у цій методиці. Низький рівень у даній методиці показали 5% дошкільників які повністю не справились із завданням.

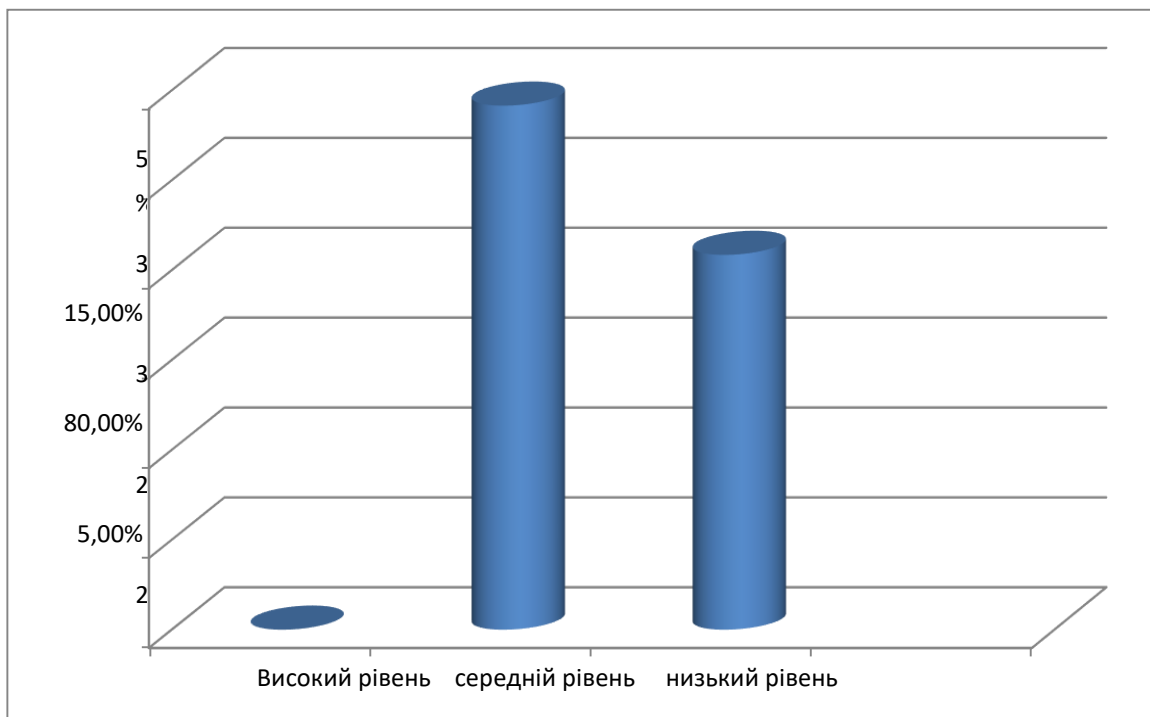

Рисунок 2.2. Рівень сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Різнокольорова квіточка»)

У методиці «Продовжи казку» вихователь пропонує дітям початок казки, а діти вже мають продовжити її своєю розповіддю. Методика спрямована на визначення рівня у дітей фантазії, творчого мислення, уяви, пізнавального інтересу до розвитку подій.

В результаті проведеної методики «Продовжи казку», отримали такі показники: високий рівень показали від 50 до 40%, вони впоралися із завданням повністю; середній рівень від 30 до 20%. Діти впоралися із завданням частково, не змогли повністю висловити свою думку. Низький рівень показали 10% дітей. Такі дошкільники повністю не змогли впоратися із завданням. Допомога вихователя як навідних питань не призвела до позитивного результату.

Дані за методикою «Продовжи казку» представлені рисунку 2.3.

Проведена діагностика показала недостатній рівень сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку, що потребує педагогічної уваги та впровадження різноманітних програм.

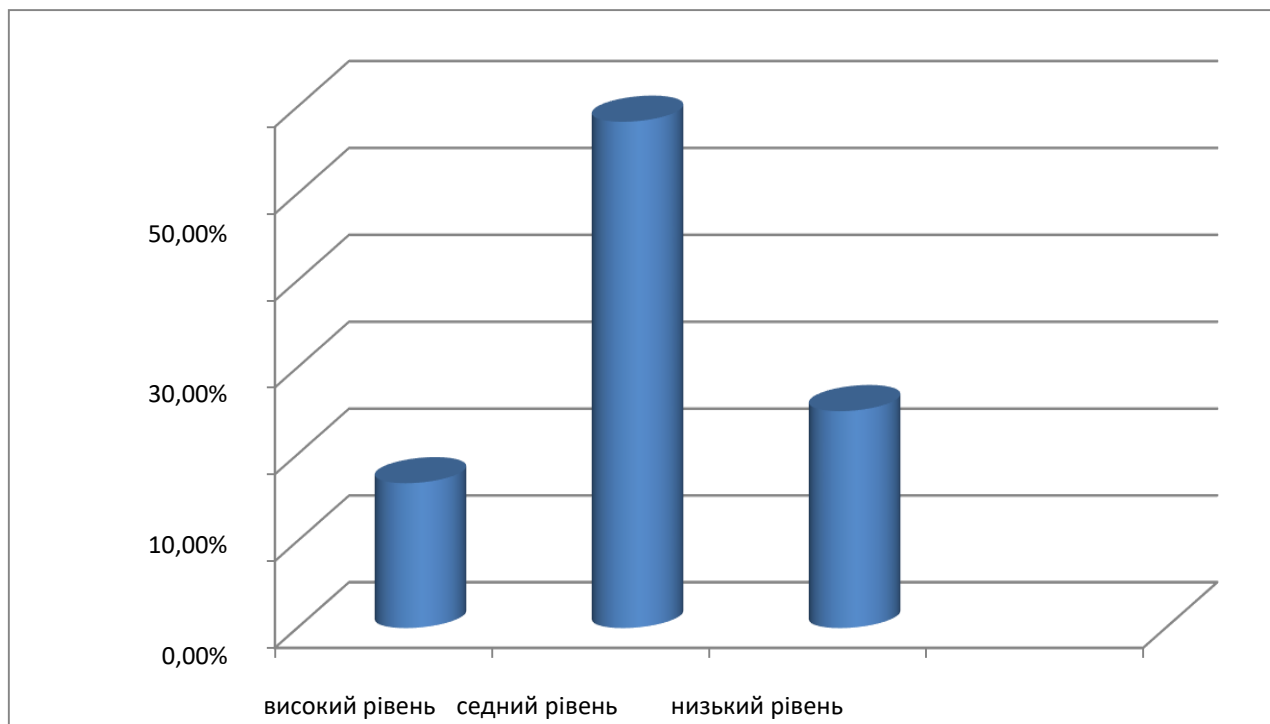

Рисунок 2.3. Дані, отримані за методикою «Продовжи казку»

Таким чином, у другому розділі дослідження запропоновано методичні рекомендації активізації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобом ТРВЗ. У яких зазначено принципи підбору ігор для занять з розвитку якостей творчої особистості, що передбачає технологія ТРВЗ, опис методів організації пізнавальної діяльності дітей з урахуванням ТРВЗ, поради вихователям щодо впровадження технології з дошкільниками. Нами проведено педагогічний експеримент, а саме констатувальний етап та частина формувального, експериментальною базою якого став навчально-виховний комплекс «Мрія» м. Запоріжжя. Дослідження проводилось протягом 2021-2022 навчального року.

На констатувальному етапі за допомогою відповідних вправ, методик, отримані дані сформованості пізнавальної активності дошкільників які за результатами цього етапу потребують педагогічної уваги. Для формувального етапу нами була розроблена та частково впроваджена програма формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ. За педагогічним прогнозуванням програма підвищила рівень сформованості пізнавальної активності засобами ТРВЗ, може бути рекомендована до використання вихователями в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ

Таким чином проведене дослідження з активізації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ТРВЗ.

1. У процесі аналізу теоретичних засад сенсорного виховання та сенсорного розвитку визначено сутність понять «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність», «пізнавальний інтерес», «теорія розв'язання винахідницьких завдань»;

2. Розкрито сутність, зміст, завдання, принципи теорії розв'язання винахідницьких завдань, охарактеризовано процес її впровадження у закладі дошкільної освіти.

3. Представлено ефективність теорії в процесі активізації пізнавальної діяльності дошкільників. Визначено складові та особливості пізнавальної діяльності дітей, висвітлено наступність дошкільної та початкової освіти у формуванні пізнавального інтересу, розвитку пізнавальної активності, активізації пізнавальної діяльності.

4. Запропоновано методичні рекомендації активізації пізнавальної діяльності старших дошкільників засобом ТРВЗ. У яких зазначено принципи підбору ігор для занять з розвитку якостей творчої особистості, що передбачає технологія ТРВЗ, опис методів організації пізнавальної діяльності дітей з урахуванням ТРВЗ, поради вихователям щодо впровадження технології з дошкільниками.

5. Визначено критерії та показники сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку.

6. Проведено педагогічний експеримент, а саме констатувальний етап та частина формувального. На констатувальному етапі за допомогою відповідних вправ, методик, отримані дані сформованості пізнавальної активності дошкільників які за результатами цього етапу потребують педагогічної уваги.

7. Для формувального етапу нами була розроблена та частково

впроваджена програма формування пізнавальної активності дітей старшого віку засобом ТРВЗ. Ефективність впровадженої програми доведено; гіпотезу дослідження, – підтверджено, отже, мету роботи яка полягала у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічної програми активізації пізнавальної діяльності дошкільників засобами ТРВЗ досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрасян А. Л. Музично-дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з вадами зору: автореф. дис. канд. пед. наук / ПДПУ імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2004. 21 с.
2. Артемова Л. В. Соціалізація дитини в родині. *Дошкільне виховання*. 2004. №3. С. 3-5.
3. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 29.06.22 р.)
4. Бех І. Д. Концептуальна модель Я-центрованості у вихованні та духовному розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. № 3 (88). 2015. С. 5-16.
5. Білан О. Розповідання за ілюстраціями. Старший дошкільний вік Київ : Шкільний світ, 2011. 128с.
6. Богат В. ТРВЗ у дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 1995. № 1.С. 5.
7. Богущ А. Вибрані науково-педагогічні статті / упоряд. Л. В. Калуська / за заг. ред. А. М. Богущ. Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. 304 с.
8. Валентьева Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. URL : www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
9. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт. колектив: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька, О. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.
10. Дошкільна освіта: словник-довідник / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324 с.
11. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер,

2008. 1040 с.

12. Ельконін Д. Б. Пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку. Київ : Рідна школа, 1984. 162 с.

13. Жейнова С. С., Курносова К. В. Проблема розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 48. С. 100-106.

14. Лесіна О. В. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ Харків : Вид. група «Основа», 2007. 112с.

15. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти : монографія. Кривий Ріг : Видавець Роман Козлов, 2015. 244 с.

16. Ковшар О. В. Роль партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти в організації передшкільної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного ун-ту імені Миколи Гоголя*. Психолого- педагогічні науки. 2015. № 4. С. 57-63.

17. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.

18. Ладивір С. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. *Дошкільне виховання*. 2006. № 11. С. 3-6.

19. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків : «ОВС», 2000. 164 с.

20. Павленко А. О. Гармонійний розвиток дитини через казку. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 112 с.

21. Проскура Е. В. Развитие познавательных способностей дошкольника / под ред. Л.В. Венгера. Київ : Радянська школа, 1985. 128 с

22. Психологический словарь / авт.-сост. Копорулина В. Н., Смирнова М. Н., Гордеева Н О . Ростов на Дону : Феникс, 2004. 640 с.

23. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 41 с.

24. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

25. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : «Академвидав», 2006. 456 с.

26. Проскура Е. В. Развитие познавательных способностей дошкольника / под ред. Л. В. Венгера. Київ : Радська школа, 1985. 128 с.

27. Садова Т. А., Рудакова А. О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психологопедагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 49-52.

28. Салабай О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали*. 2013. Вип. 4. С. 1-9.

29. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. Київ : ЕксОб, 2004. 304 с.

30. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.08. Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України. Київ, 2004. 19 с.

31. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 3. 65 с.

32. Телячук В. П. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Харків : Видавнича група «Основа» ПП «Тріада + », 2007. 216 с.

33. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 23 с.

34. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди; редкол.: В.І. Шинкарук (голова) та ін.. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

35. Розвиваємо пам'ять / Н. В. Чуб. Харків : «Основа», 2007. 261 с.

36. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова; за заг. ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.

37. Шелепенко Т. Л. Теоретичні засади проблеми пізнавальної активності і самостійності студентів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 109-115.

38. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

39. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. Харків : Ранок, 2011. 176с.

40. Pyle A., Danniels E. A continuum of play-based learning: The role of the teacher in play-based pedagogy and the fear of hijacking play. *Early Education and Development*. 2017. № 28 (3). P. 274-289.

41. Zosh J. M., Hopkins E. J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S. L., Whitebread D. Learning through play: A review of the evidence. White paper. The LEGO Foundatoin. 2017. 40 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Педагогічна програма з формування пізнавальної активності засобами ТРВЗ

Мета програми: сформувати у дітей пізнавальну активність за допомогою технології розв'язання винахідницьких завдань.

I. Функціональне призначення об'єктів

1. «Чия це робота»

Мета: вчити виявляти дії об'єкта.

Основна дія: вихователь виставляє малюнки з предметами і називає яку-небудь функцію того чи іншого предмета. Діти визначають предмет, який може виконувати цю функцію і називають його.

З малюнками або з початківцями:

- замість картинок використовуються самі предмети, які перед грою діти обстежують, виконують з ними дії (наприклад: олівцем – малюють, гумкою – стирають, лопаткою – копають і т.п.);

З 4-х років:

- використовуються для знайомих предметів – їхнє зображення; нові для малюків предмети діти обстежують, виконують з ними дії ;

З 5-ти років:

- використовуються малюнки з предметами, які роздаються дітям. Та дитина, в котрої є зображення предмета, для якого характерна функція названа вихователем, показує свою картку, називає предмет і дію. Наприклад: м'ячик – стрибає, щітка – чистить;

З 6-ти років:

- дитина не просто називає дію, а й умову, коли вона відбувається.

Наприклад: м'ячик – стрибає, коли ним б'ють об підлогу; щітка – чистить одяг, коли той забруднився і т.п.

Рекомендації: бажано підбирати предмети з функціями, які не збігаються.

Наприклад: годинник, лопатка, м'яч, поливалка, молоток, голка.

2. «Що вміє робити?»

Мета: навчати виявляти зв'язок між основною та додатковими функціями об'єкта.

Основна дія: вихователь показує об'єкт або його зображення і просить дітей назвати все, що він вміє робити.

- з 4-х років: використовуються предмети;
- з 5-ти років: - використовуються малюнки з предметами;
- з 6-ти років: - предмети називаються або загадуються.

Наприклад: «Що вміє робити ручка?» Писати, малювати, лежати, падати, псуватися і т. п.

3. «Мої друзі»

Мета: вправляти дітей у вміння виявляти у об'єктів задану ознаку.

Основна дія: дітям роздаються предметні малюнки (або самі предмети).

Вихователь обирає будь-яку властивість та називає її. Діти, об'єкт котрих має цю властивість, викладає свій малюнок (предмет). Гру можна проводити, як рухливу. Тоді дітям або задаються образи, або вішається медальйон з зображенням, і на задану властивість вибігають, ті, чії предмети її мають.

Наприклад: вихователь говорить: «Мої друзі ті, хто вміє розмовляти (літати, повзати, литися і т.д.)». Вибігають діти, в кого є образ людини, радіо, телевізора, робота і т.п.

Варіант гри: «Мої друзі ті, хто допомагає мені бути чистим». (Вода, мило, шампунь і т.д.). Або: «Я – травичка. Мої друзі ті, хто допомагає мені рости». (Сонце, дощик, вітер, земля).

4. «Хто ще може це зробити?»

Мета: навчати дітей знаходити об'єкти рукотворного світу, які можуть замінити заданий об'єкт за його основною функцією.

Основна дія: вихователь називає об'єкт і просить назвати, чим він допомагає людині та пошукати ті об'єкти, які б могли його замінити.

Проводиться з середнього віку.

Наприклад: парасолька – допомагає захиститися від дощу. Її може замінити: плащ, сумка або пакет підняті над головою, капелюх з великими полями тощо.

5. «Давай поміняємося»

Мета: вправляти дітей в умінні перетворювати об'єкт при появі нової функції.

Основна дія: кожна дитина загадує собі образ (або дітям роздають малюнки). Кожна дитина називає себе та говорить, що вона вмє робити. Після чого йде обмін функціями. Діти дякують один одному та пояснюють, як вони будуть виконувати «подаровану» функцію.

Наприклад: лопатка вмє копати, а ручка - писати. Після обміну функціями діти пояснюють, що лопатка з іншого боку має отвір, куди вставлено стрижень для письма, а у ручки є змінний ковпачок, який дозволяє їй копати в невеличких вазончиках. Або: свинка вмє хрюкати ,а м'ячик – стрибати. Після обміну функціями діти пояснюють, що м'ячик, коли падає на підлогу - хрюкає, а свинка, коли хоче їсти – стрибає.

6. «Хто(що) робить навпаки»

Мета: навчати підбирати об'єкти протилежні за функцією.

Основна дія: вихователь називає об'єкт. Діти визначають, для чого він потрібен і яка його основна функція. Потім просить назвати протилежну функцію та підібрати об'єкт, який виконує цю функцію.

На початку розучування гри перед дітьми розкладається невелика кількість предметів, які виконують протилежні функції.

Завдання: розкласти предмети парами: функція – антифункція. Наприклад: олівець – гумка, клей – ножиці і т.п. Потім предмети замінюються на малюнки і слова.

Проводиться з середнього віку.

II. Визначення лінії розвитку об'єкта:

1. «Чим був – чим став»

Мета: навчати визначати лінію розвитку об'єкта.

Основна дія: дітям роздаються картки з зображенням об'єктів (будинок, квітка, хліб, плаття, шафа і т.п.). Вихователь викладає картку з малюнком, говорячи: «Був – цеглиною, а став...» Дитина докладає свою картку, додаючи: «...будинком».

Або: вихователь виставляє картки з зображенням різних матеріалів (глини, дерева, тканини, скла і т.д.) , діти визначають чим був предмет, зображений на їхньому малюнку і викладають свою картку під відповідним матеріалом.

2. «Що було – що буде»

Мета: закріплювати знання дітей про минуле, теперішнє та майбутнє предметів.

Основна дія: дітям роздаються великі картки розділені на три частини. На середню частину діти кладуть малюнки предметів, які вони беруть з коробки чи таці – це зображення предметів у теперішньому часі. У вихователя коробка з картинками цих же предметів у минулому та майбутньому часі. Він бере будь-яку картку, показує її дітям, називає предмет і запитує, у кого з дітей картинка з зображенням предмета в теперішньому часі. Віддає картку тому, хто відгадав. Дитина визначає, в якому часі зображено предмет і кладе картку відповідно праворуч або ліворуч від своєї картинки (можливі варіанти: самовар – чайник – електрочайник, вогнище – газова плита – мікрохвильова піч, самокат – велосипед – мотоцикл і т.п.). Гра закінчується, коли всі картки заповнено.

Проводиться з середнього віку.

3. «Паровозик»

Мета: навчати дітей самостійно вибудовувати лінію часу у будь-якого об'єкта живої природи.

Основна дія: вихователь виставляє паровозик з карток: у вагончиках порожні віконечка. Перед дітьми розкладається 5-6 варіантів зображення одного об'єкта живої природи у різні часові періоди. Діти розкладають картки у

вагончики, вибудовуючи лінію розвитку запропонованого об'єкта (яєчко – гусінь - лялечка – метелик, немовля – дошкільник – школяр – юнак – молода людина – дідусь і т.п.).

Проводиться з середнього віку.

4. «Раніше – пізніше»

Мета: спонукати дітей самостійно встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між життєдіяльністю живого організму та умовами, в яких він знаходиться.

Основна дія: вихователь називає будь-яку ситуацію, діти говорять, що було до цього, або що буде потім.

Проводиться з середнього віку.

III. Ігри на порівняння систем

1. «Теремок»

Мета: розвивати асоціативність мислення, навчати дітей порівнювати системи, закріплювати алгоритм системного мислення.

Основна дія:

1-й варіант: діти знаходять, чим схожі системи або об'єкти (за ознаками, за функцією тощо);

2-й варіант: діти знаходять та називають відмінності систем чи об'єктів.

«Господарем» в теремку може бути один певний предмет, який обирається на початку гри і з ним порівнюють решту предметів, які «просяться» до теремка або кожен наступний гість стає «господарем» і з ним порівнюють наступний предмет.

Наприклад, «господар» теремка – дерев'яна цеглинка зеленого кольору. Дитина вибирає з коробки прямокутну гумку: «Тук-тук, я – гумка. Хто в теремку живе? Пусти мене до себе!» Господар: « Я тебе пущу, якщо ти опишеш себе та скажеш, чим ти на мене схожа». Гумка: «Я зроблена з гуми сірого кольору, прямокутної форми. Я вмю стирати з паперу написане олівцем. Я схожа на тебе за формою: ти - прямокутна і я – прямокутна.» Потім до теремка «приходять» інші предмети, описують себе та знаходять схожість з цеглинкою за будь-якою

ознакою (формою, кольором, матеріалом, твердістю - м'якістю, функцією тощо). За другим варіантом кожен наступний предмет приймає до теремка нового гостя, який, в свою чергу теж стає «господарем» і т.д.

- з 4-х років: використовуються предмети;
- з 5-ти років: - можна використовувати малюнки з предметами;
- з 6-ти років: - для порівняння можна брати об'єкти та явища природи (наприклад: річка – дощ – озеро – хмара – сніг - град) та більш складні системи.

2. «Хто більше назве?»

Мета: навчати дітей аналізувати кожне поняття в парі, виділяти суттєві ознаки кожного поняття. Порівнювати суттєві ознаки пари понять, які аналізуються.

Основна дія: дітям пропонується знайти, що спільне у парі предметів або їхніх зображень, які відносяться до однієї класифікаційної групи.

Проводиться з середнього віку.

3. «Хто більше?»

Мета: навчати дітей самостійно порівнювати два об'єкта між собою.

Основна дія: обирається по парі об'єктів з рукотворного, природного або казкового світу. Діти діляться на дві-три команди, яким пропонується назвати якомога більше спільних ознак у кожній парі.

Проводиться з середнього віку.

4. «Чим ми схожі, а чим відрізняємося?»

Мета: навчати дітей знаходити спільне та відмінне між двома заданими об'єктами. Формувати вміння абстрагувати ознаки предметів при порівнянні.

Основна дія:

1-й варіант: перед дітьми виставляються два предмета або їхнє зображення, які явно відносяться до однієї категорії (олівець – ручка, кішка – собака, кінь – корова). Треба перелічити схожі та відмінні ознаки;

2-й варіант: дітям пропонуються об'єкти, в котрих спільне знайти важко. Завдання те саме.

3-й варіант: дітям пропонуються об'єкти, у яких відмінності виражені

набагато більше, ніж схожість (свиня – півень, садівник – яблуна).

Проводиться з середнього віку.

5.«Чого більше(менше)?»

Мета: навчати дітей знаходити спільне та відмінне між об'єктами.
Формувати вміння абстрагувати ознаки предметів при порівнянні.

Основна дія: дітям пропонується розглянути будь-який сюжетний малюнок та назвати, яких предметів більше, а яких менше. Пояснити свій вибір.

Проводиться з середнього віку.

6.«Ланцюжок слів»

Мета: навчати порівнювати ознаки зовсім різних предметів та явищ, спираючись на зоровий образ, на особисті асоціації та уявлення.

Основна дія: вихователь пропонує дітям картку з зображенням або вимовляє слово, яке позначає предмет або явище. Діти по черзі називають предмет або явище, які асоціюються у них : а) з заданим словом; б) з кожним наступним словом. Наприклад, а) зима – сніг – сніговик - сани – лижі – сніжинка – мороз – Новий рік і т.п. або б) квітка – ваза – стіл – скатертина – візерунок – фарби – альбом і т.п.

Проводиться з середнього віку.

IV. Ігри на виявлення ресурсів об'єктів.

1. «Аукціон»

Мета: навчати дітей виділяти додаткові ресурси предметів.

Основна дія: на аукціон виставляються різноманітні предмети. Діти по черзі називають всі ресурси їхнього використання. Наприклад, ложка: нею їдять суп, борщ, кашу ще нею можна пересипати сіль та цукор, копати пісок в пісочниці, спушувати землю в квіткових горщиках, підпирати квітку в горщику, щоб не падала, поливати кімнатні рослини, малювати на землі, піску, чухати спину, використовувати як ріжок для взування тощо.

Рекомендації: якщо молодшим дітям достатньо просто перелічити основні та додаткові функції предметів, то старших дошкільнят слід спонукати до описів дій необхідних для виконання нових функцій або технічних змін предмета.

Проводиться з середнього віку.

2. «Чим може бути?»

Мета: продовжувати навчати дітей пристосовувати рукотворний об'єкт для використання не за призначенням та розповідати про це.

Основна дія: вихователь називає предмети, роздає малюнки з їхнім зображенням або самі предмети та пропонує дітям розказати, як і для чого їх використовують і як ще можна використати ці предмети.

Проводиться з середнього віку.

3. «Чим можна замінити?»

Мета: продовжувати навчати дітей виділяти ресурси оточуючих предметів та робити функціональні заміни.

Основна дія: вихователь описує побутову або казкову ситуацію, в котрій потрібно замінити зламаний, загублений або відсутній предмет, або знайти вихід із скрутного становища, в котре попали герої оповіді. Після цього розпочинається гра, коли дітям пропонується придумати вихід з проблемної ситуації. Основний метод гри – мозковий штурм. Приймаються всі без винятку пропозиції. В кінці гри вихователь виділяє найбільш «сильні» дитячі рішення. Можна запропонувати реалізувати або втілити свій варіант в продуктивній діяльності (малюнок, ліплення, казка в малюках тощо).

Проводиться із старшими дошкільнятами.

V. Ігри на виявлення над- та підсистемних зв'язків

1. «З чого це складається?»

Мета: навчати дітей виділяти складові частини об'єктів природного та рукотворного світу.

Основна дія: вихователь називає або демонструє об'єкт, а діти називають якомога більше складових частин. Наприклад, велосипед: рама, кермо, колеса, педалі, ланцюг, гальма і т.д. Або, птах: тулуб, голова, дзьоб, лапки, хвіст, крила, очі, кігті і т.д.

Проводиться в усіх вікових групах.

2. «Що від чого?»

Мета: навчати дітей виділяти частини об'єктів природного та рукотворного світу.

Основна дія: вихователь демонструє дітям частини від різних предметів, діти називають предмет. Наприклад: колесо – від машинки, паличка – від морозива, кришечка – від пляшки, грифель – від олівця, пелюстка - від квітки.

Проводиться в усіх вікових групах.

3. «Частиною чого це є?»

Мета: навчати дітей виділяти частини об'єктів природного та рукотворного світу.

Основна дія: вихователь називає яку-небудь частину, спільну для групи предметів. Дітям пропонується перерахувати ці предмети. Наприклад: аркуш є частиною альбому, зошита, книги, блокнота, календаря; хвіст є у птаха, звіра, рибки, у повітряного змія, у людини (зачіска), у поїзда.

Проводиться в усіх вікових групах.

4. «Де живе?»

Мета: навчати дітей виявляти різні місця знаходження об'єктів.

Основна дія: вихователь називає предмети оточуючого світу: це можуть бути будь-які предмети чи явища реального чи фантастичного світів (де живе посмішка, сміх, ляльки, вітер, вода). Діти називають середовище, де живуть живі об'єкти та місце знаходження реальних та фантастичних об'єктів.

Проводиться в усіх вікових групах.

Додаток Б

Конспекти занять з використанням методу ТРВЗ Заняття з розвитку мовлення з елементами ТРВЗ для дітей середнього дошкільного віку «Казкова подорож»

Програмовий зміст:

Зв'язне мовлення. Вчити дітей будувати єдиний композиційний сюжет казки, розпочатий вихователем за допомогою схем; вчити використовувати замісники під час розповіді епізодів казки. Вправляти у складанні описових розповідей, використовуючи прийом емпатії; знаходити пряму аналогію за кольором, формою.

Закріпити вміння висловлювати свою думку; відповідати на запитання – Що робить ? Які? Яка? Яке?

Грамматика. Закріпити вміння складати складнопідрядні речення; вміння утворювати слова за допомогою суфіксів. Узгоджувати прикметники з іменниками; підбирати слова - дії до заданного об'єкта.

Звукова культура. Слідкувати за правильною вимовою звуків рідної мови.

Сприяти осмисленню результатів та оцінки роботи товариша за допомогою компліменту. Розвивати зв'язне мовлення, творчу уяву, мислення, фантазію.

Виховувати вміння співпрацювати в колективі.

Словник. Кленовий, дубовий, березовий, каштановий, шило – мотовило, вуха – мишачі, заячі, ведмежі, мордочка - вовча, хвіст – лисячий.

Попередня робота. Читання та бесіда за змістом казки «Теремок»; вивчення скоромовки; використання різних піктограм, порівняння персонажів з геометричними фігурами; розгадування загадок про сонечко, хмаринку, вітер, квітку, листочок і т.д.

Обладнання. Ноутбук, піктограма, осінні листочки, предметні картинки, будиночок – теремок, схеми – символи, зелений килимок для кольорохвилинки.

Хід заняття.

Діти заходять до залу, вітаються з гостями.

1. Психогімнастика «Привітання».

Доброго ранку, рідний наш дім!

Доброго ранку, гостям усім!

Доброго ранку, сонечку ясному!

Доброго ранку, садочку прекрасному!

Подаруйте всім свої ласкавинки.

(На екрані комп'ютера з'являється Мудра Сова.)

Сова. Привіт, малята! Я рада зустрічі з вами! Сьогодні ми з вами відправимось в цікаву подорож на зустріч з казочкою. Там на вас чекає багато цікавого та незвичайного. На вашу допомогу очікують багато казкових героїв. Цікавої вам подорожі, до побачення !

Вихователь. Малята, мудра Сова залишила нам зашифрований лист, якщо ви його розшифруєте, то дізнаєтесь , хто нам допоможе у нашій подорожі. Давайте спробуємо!

(Діти розглядають малюнки, роблять припущення. Це листочок).

Листочок пропонує нам розглянути малюнки.

Щоб ми дізналися до якої казки ми вирушимо.

(на папері намальована казка за допомогою символів: хатинка, мишка, жабка, лисиця, вовк, ведмідь , та розвалена хатинка)

Гра «Впізнай казку».

Вихователь. Чії вуха ви бачите ? (мишачі, заячі, ведмежі, мордочка - вовча , а хвіст - лисячий).Що ще намальовано? В якій казці зустрічаються ці тварини та будиночок?

Як називається казка?

Вірно, це казка «Теремок», але як можна потрапити до казки?

(Припущення дітей.)

Вихователь. А у нас є листочки. Якщо ви дуже захочете то уявно можете потрапити до казки, полетіти за вітром, як осінні листочки.

Гра – емпатія «Уяви себе листочком».

Вихователь. Уявіть, що ви маленький, тендітний листочок, який висить на гілочці злегка погойдуючись. Ось подув вітерець і листочок затремтів від холоду. Раптом вітер зірвав листочок і він полетів, гойдаючись у повітрі від найменшого подиху осені.(Звучить спокійна музика, діти уявляють себе листочком).

(Діти розповідають про той листочок, яким вони себе уявили)

Вихователь. А щоб наші листочки швидше долетіли до казки промовимо скоромовку. (Діти промовляють з різним темпом).

Завертіло, закружило,

Пил , солому, пух!

Знизу шило – мотовило

Зверху - капелюх!

(Звучить музика діти уявляють себе листочками і опиняються в казці).

Вихователь. Діти, погляньте, яка гарна казкова хатинка. В яких казках зустрічається хатка? (Відповіді дітей).

А ця хатинка називається «Теремок».Давайте з вами пригадаємо, як закінчилася ця казка? (Прийшов ведмідь , заліз на дах,а теремок розвалився).

Вам подобається кінець цієї казки?

Давайте з вами сьогодні складемо свою казку з гарним кінцем.

Ви згодні?

Спочатку,пропоную погратися в гру , де ми з вами перетворимось не на тваринок ,а на предмети.

Дидактична гра «Теремок».

Вихователь. Малята, щоб погратися в цю гру , потрібно обрати собі карточку з казковим героєм та розповісти про нього, не називаючи його.

(Діти обирають карточки на яких намальовані : сонечко, хмаринки, листочки, квіти, горобчики, грибочки.)

Вправа «Придумай загадку»

Ви до листочка доторкніться

В героїв перетворіться.

Вихователь. Сонечком- господинею, сьогодні буду я.

Яке сонечко?

Я сонечко - яскраве, привітне. Я дарую людям, тваринам, рослинам своє тепло. Живу я в чарівному Теремочку.

Сонечко. Ось до теремочка прийшли – хмаринки .

Хмаринки. Тук – тук! Хто в теремочку живе?

Я - Сонечко! А ви хто?

Ми Хмаринки, пусти нас в теремочок жити.

Сонечко. Пущу, якщо ви скажете, які ви?(Хмаринки розповідають які вони : легенькі, синього кольору, овальної форми.)

Сонечко. А що ви вмієте робити?(Хмаринки називають свої дії)

Сонечко. Заходьте в теремок.

Сонечко. До теремочка прийшли – листочки.

Листочки . Тук – тук! Хто в теремочку живе?

Я – Сонечко. А ви хто?

Ми листочки, пусти нас в теремок.

Сонечко. Пущу, якщо ви розкажете , які ви?(Відповіді дітей.)

Ащо ви вмієте робити?(Відповіді дітей.)

Сонечко. Заходьте в теремок.

Сонечко. Потім до теремочка прийшли квіти.

Квіти. Тук – тук! Хто в теремочку живе?

Я – Сонечко. А ви хто?

Ми квіти, пусти нас в теремок.

Сонечко. Пущу, якщо ви розкажете , які ви?(Відповіді дітей.)

Ащо ви вмієте робити?(Відповіді дітей.)

Сонечко. Заходьте в теремок.

Сонечко. До теремочка прилетіли – горобчики.

Горобчики. Тук – тук! Хто в теремочку живе?

Я – Сонечко. А ви хто?

Ми горобчики, пусти нас в теремок.

Сонечко. Пущу, якщо ви розкажете , які ви?(Відповіді дітей.)

А що ви вмієте робити?(Відповіді дітей.)

Сонечко. Заходьте в теремок.

Сонечко. До теремочка прийшли – грибочки.

Грибочки. Тук – тук! Хто в теремочку живе?

Я – Сонечко. А ви хто?

Ми грибочки, пусти нас в теремок.

Сонечко. Пущу, якщо ви розкажете , які ви?(Відповіді дітей.)

А що ви вмієте робити?(Відповіді дітей.)

Сонечко. Заходьте в теремок.

Вихователь. До листочка доторкніться

В діток перетворіться.

Молодці , дітки , гарно розповідали про героїв казки. А зараз настав час відпочити. (діти стають навколо зеленої галявинки)

Кольорохвилинка.

Казкою добре нам мандрувати

Час нам уже відпочивати.

Стали в коло 1-2-3.

Кольорохвилинку ми почали

Промовляємо всі разом:

По травичці бігли ніжки

Тупотіли босоніжки.

Ми згадали: ліс і поле.

І лужок, і зелений огірок.

Вихователь. Подивіться діти на зелений колір.(Зелена галявинка. Чути пташиний спів.)Це колір природи. Він лікує вас, заспокоює.

Ви будете здоровими та розумними, сміливо виконаєте завдання.

Вихователь. Ви готові? Погляньте, яка «чарівна торбинка». А що в ній?

(діти висипають з мішечка геометричні фігури)

Д/г «На що схожа геометрична фігура?».

(Діти розповідають на який предмет схожі геометричні фігури та чим схожі)

Вихователь. Малята , за допомогою геометричних фігур можна скласти казочку. А ще нам допоможуть схеми і ми створимо чудову книжечку з кольоровими сторінками, яку зможемо почитати іншим дітям.(Діти моделюють казку за допомогою схем).

Вихователь. Як починаються казки?

Листячко осипається, казка починається!

Жило - було сонечко. Воно було яскраве, добре. Сонечко жило в теремочку і одного разу засумувало. Ось до теремочка прийшли...

Складання казки.

(Діти за схемою складають казку, за допомогою намальованих символів та викладаючи свою геометричну фігуру).

- Як можна закінчити казку?
- Як можна назвати нашу казку?
- Вам сподобалося складати казку?
- Чому вчить наша казка?

Підсумок.

Вправа «Комплімент».

(Діти стають у коло , передають листочок одне одному, дарують компліменти, оцінюючи роботу товариша на занятті.)

Вихователь. Малята, ви сьогодні дуже гарно працювали, були старанними.

Додаток В

Контрольне заняття з мовленнєвого розвитку та грамоти з елементами ТРВЗ в старшій групі «Повернемо назви казкам»

Мета: Виявити рівень знань та вмій дітей : у переказі казки за допомогою символів; вміння розуміти символи; вміння підбирати прикметники до іменників; вміння виконувати звуковий аналіз три фонемних слів ; знаходити місце звука у слові; відтворювати графічне зображення речення. Вправляти в умінні визначати голосні та приголосні звуки; читати склади. Розвивати мовленнєву активність. Виховувати дружні стосунки під час заняття.

Хід заняття.

Привітання.

Доброго ранку! Мовимо за звичаєм!

Доброго ранку! Кожному зичу я.

Доброго дня вам! Людям бажаю.

І усміхаються лагідно люди

Добрі слова, для кожного любі !

Вихователь. Нас всіх чекає кольоровий куточок. Подивимось, який колір нас сьогодні зустрічає. Який?

Діти. Зелений.

Вихователь. Це колір спокою, він лікує застуду, головний біль. Лялька Наталочка одягла зелену сукню та принесла нам цікаву книжку «КАЗКИ» В цій книжці малюнки до казок є , а назви десь поділися. І тільки кмітливі та розумні діти можуть повернуть назви казкам. Щоб казкам допомогти треба виконати завдання.

Перша підказка для вас малята, ось ці символи. Як ви думаєте, яка казка тут зашифрована?

Вихователь. Так, це казка В. Сухомлинського «Дівчинка та синичка» його потрібно пригадати, але щоб наші язички були спритними пригадаємо

чистомовку;

Під ногами снігу скрип! Рип – рип; Рип – рип – рип !

Кінь біжить через місток! Цок – цок; Цок – цок – цок!

Песик гавкати почав! Гав – гав; Гав – гав – гав!

Ось поспівує маля! Ля – ля; Ля – ля- ля!

Дзвонять дзвони за вікном! Бом – бом; Бом – бом – бом!

Вихователь. А зараз пригадаємо казку. «Дівчинка і синичка»

Розповідь казки за допомогою символів.

Навіщо дівчинка почепила годівничку?

Який подарунок принесла синичка для дівчинки?

Вправа «Якщо б з моїм другом трапилася біда, то я б...»

Уявіть собі, що ви тримаєте в руках маленьку, беззахисну синичку. Ми чуємо, як б'ється її серце. Ми її приголубимо , погладимо. А ось раптом вона піднялася і полетіла.

Д/Г « Синичка яка?»

(маленька, беззахисна, гарна, тендітна, слабка, ніжна, весела, співуча, дзвінка, легка, швидка,)

Вихователь. Ось ми і повернули першу назву: «Дівчинка та синичка»

А нас чекають наступні герої казки. Згадаєтесь, якої, коли почуєте дієслова: спекла, поклала, покотився, зустрів, заспіваю, з'їла. Так малята, це казочка «Колобок» Щоб повернути назву цієї казки потрібно виконати завдання.

Вихователь: Назвіть героїв казки.(Дід, баба, колобок, заєць, вовк, ведмідь, лисиця) Що це ми назвали? Речення, звуки чи слова? Так, слова. А з чого складаються слова? Із звуків. Які бувають звуки?

Д/Г «Підбери пазли»

Діти обирають собі пазли з буквою, називають її, визначають, який це звук голосний чи приголосний. З'єднайте голосний та приголосний і спробуйте прочитати склад. (Діти читають склади

Вправа « Придумай слово, яке починається на звук М, В»

Дидактична гра «Прочитай склади». МА МО МУ МИ МІ МЕ ВА ВО ВУ

ВИ ВІ ВЕ

Фізкультхвилинка «Теремок»

Стоїть в полі теремок

Він закритий на замок

Дрік – дрок , дрік – док.

Біжить в полі коток

Відчинив ключем замок

Чик – чик.

Д/Г « Завдання від Колобочка»

Звуковий аналіз.

На столах завдання від Колобочка. Зробіть звуковий аналіз слів (жук. кіт, сом)

Не забувайте правильно промовляти кожен звук. У кого виникнуть труднощі піднімайте руку.

Д/Г «Де знаходиться звук?»

На карточці діти розглядають предмети((олівець, огірок, дзвоник, відро, листочок, дерево) У якому місці слова чути звук О. З'єднайте лінією зображення предмета зі схемою слова.

Вихователь. Тепер ми можемо повернути назву «Колобок»

Вихователь. Нас чекає наступна підказка.

Посадив, виросла, пішов, покликав, прийшла, тягнуть, не можуть, витягнули.

Я думаю це казка «Ріпка» Нам приготував завдання дідусь.

Дідусь передав нам ось такі схеми. Що вони означають?

Це речення. Що позначається рисочками? (слова)Що означає крапка?(Кінець речення.) Що означає штришок. Речення починається з великої букви.

Вправа «Придумай речення за схемою»

Мишка допомогла витягнути ріпку.

Бабка покликкала внучку.

Прибігла Жучка.

Вихователь Ось ми можемо повернути назву казки «Ріпка»

Вихователь. Малята, ви сьогодні молодці, гарно працювали. У нас з вами є така змога визначити, хто як працював.

На столі є картинки.

Сонечко – я дуже старався, і в мене все вийшло.

Хмаринка – я старався, але в мене не все вийшло.

Зайчик – я старався, але поспішав.

Черепашка – я старався, але робив все повільно.

Додаток Г

Заняття з розвитку мовлення та ознайомлення з навколишнім «Весняна квітка»

Мета: продовжувати розвивати чуттєвість до протиріч, здатність бачити їх у предметах та явищах оточуючого життя, розвивати системно- функціональне мислення, допитливість, мовлення дітей: спонукати до складання супідрядних речень; вправляти в знаходженні заданого предмета (комахи) методом дихотомії, виховувати любов до природи і праці в природі; відпрацьовувати навички роботи по висіванню насіння квітів у горщики, співпрацювати з однолітками.

Матеріали: квітка тюльпана, ваза, горщики з підготовленою землею для висівання насіння квітів, насіння квітів сальвії та чорнобривців, лопаточки, поливалка, грабельки, відерце, набір предметів та кубиків для гри «Теремок», картки з фото весняних квітів, картки з зображенням комах, кубики Зайцева.

Полілог. Комунікативна гра. Лексичні вправи. Творчі завдання. Колективна робота в куточку природи. Логоритмічні вправи.

Хід заняття

1. Після привітання діти сідають у коло, в групу заноситься квітка тюльпана. Вихователь пропонує дітям розглянути квітку, ставить її в вазу та пояснює дітям, що квітка завітала до них в гості, щоб порадувати своєю красою. Вихователь пропонує одному з дітей скласти назву квітки з кубиків Зайцева і розташувати назву поруч з квіткою.

2. Гра «Що вміє квітка?»: вихователь пропонує дітям назвати всі дії ,які відбуваються з квіткою (проростає, росте, мокне, розкривається, закривається, цвіте, нахиляється, пахне, відцвітає і т.д.).

3. Вихователь нагадує, що у будь-якому предметі ховаються протилежності і пропонує дітям знайти їх у квітці.

Проводиться гра з квіткою «Де ховаються протилежності?»: діти називають протилежні стани або дії, які відбуваються з квіткою і за проханням

вихователя, уточнюють, коли це відбувається. Наприклад: квітка буває маленька і велика, низька і висока. Маленька та низька, коли тільки-но починає рости, а велика і висока, коли вже виросла. Свіжа та зів'яла: свіжа, коли росте або тільки зрізали і зів'яла, коли вже постояла кілька днів у вазі тощо.

4. Вихователь: Люди по-різному використовують різноманітні предмети, а як і де можна використати квітку?

Проводиться гра «Як можна використати квітку?»: діти називають сфери застосування квітки та пояснюють, як саме. Наприклад: квіти можна посадити на квітнику або в горщики і прикрасити групу; можна зірвати і подарувати мамі; можна зібрати великий букет і поставити в вазу тощо. Якщо діти не згадують, то вихователь сам нагадує їм, що з квітів з давніх-давен дівчата плели вінки.

5. Гра «Віночок весняних квітів»: діти згадують назви весняних квітів. Після чого вихователь відкриває дошку з розташованими на ній картками з фото весняних квітів і діти відшуковують серед них згадані ними квіти.

6. Далі діти розмірковують над питанням: «Хто друзі квітки?» і проводиться гра «Мої друзі»: за допомогою вихователя діти згадують, хто або що допомагає квітці рости, хто до неї прилітає.

7. Фізхвилинка: логоритмічна вправа «Метелик» (діти під супровід вірша виконують рухи).

8. Квіти запрошують дітей до гри «Знайди комаху» (метод дихотомії): за картками з квітами заховано декілька зображень різних комах. Діти задають вихователю запитання, які потребують однозначної відповіді «Так» або «Ні», використовуючи поняття «праворуч від», «ліворуч від», «між», тим самим звужуючи поле пошуку заданої комахи.

Наприклад: треба знайти, де заховався метелик. Одна дитина запитує: «Метелик заховався за квіткою рясту (це середина ряду з квітами)?». Якщо там немає метелика, вихователь відповідає: «Ні». Далі хтось продовжує: «Метелик заховався за квіткою, що праворуч від рясту?» (або ліворуч: що вибере дитина). Якщо напрямок вірний, слідує відповідь: «Так». Далі діти називають між якими, на їх думку, квітами заховався метелик. Гра продовжується до знаходження

комахи.

9. Тюльпан запрошує дітей до теремка. Вихователь пропонує дітям збудувати з кубиків теремок і проводить гру «Теремок»: в теремок селиться тюльпан вихователь з дітьми описують його: «Я червоний, мої пелюстки овальні, їх шість штук, в мене є стебло та листя зеленого кольору. Стеблина пряма і довга, як паличка. Листя подовжене та загострене». Діти по черзі беруть з кошика різні предмети і просяться до теремка. При цьому кожна дитина описує свій предмет від його імені та за проханням господаря називає те, чим він на нього схожий. Наприклад: «Я – маленька машинка з кіндера. Я – червона, овальна, зроблена з пластмаси, в мене є чорні колеса, які розташовані на прямих паличках. Пусти мене до теремка». Тюльпан: «Я тебе пущу, якщо ти скажеш, чим ти на мене схожа». Машинка: «Я така ж червона, як ти і овальна, як твої пелюстки». Кожен наступний предмет стає господарем теремка. Останнім до теремка потрапляє малесенька лопаточка. Вихователь запитує у дітей, для чого потрібен такий предмет.

10. Гра «Де ховаються протилежності?». Вихователь виставляє маленькі грабельки, лійку, відерце. Дітям пропонується знайти протилежності в цих предметах: лопатка (грабельки) гостра і тупа, тепла і холодна; лійка (відерце): мокре і сухе, холодне і тепле; пояснити, як ці протилежності використовуються. Наприклад: гострою частиною лопатки копають землю, а ручка тупа і тепла, за неї зручно тримати.

11. Вихователь демонструє дітям насіння різних квітів і пропонує насіння сальвії висіяти у горщик, а насіння чорнобривців – на квітнику біля майданчика.